

ORRESTEHTEME-, REEREME-
JĪH GÆRHKOEDEPARTEMEENTE

SAEMIEDIGKIE
SAMETINGET

Dahkoesoejkesje

Dahkoesoejkesje saemien gielide – staatuse 2011 – 2013

Fápmu

Aktijvuohtha

Gievrrudahka

Vieksiesvoete

Ektievoete

Suodjalit

Searvevuohtha

Vaarjelidh

Sisvege

Dahkoesoejkesje saemien gielide	4
Daan beajjetje tsiehkje dejtje saemien gielide.....	4
Dahkoesoejkesje saemien gielide - staatuse 2011 – 2013	8
Lieredh – lierehtimmiem nænnoestehdedh noerhte-, julev- jñh åarjelsaemien gielsesne gaajhkine daltesisnie.....	8
Råajvarimmie 1 Bievnesh tseegkemen bijre maanagiertefaalenassijste saemien maanide.....	8
Råajvarimmie 2 Maahtoevtiedimmie fokusinie gielse	8
Råajvarimmie 3 Gielskreejremeseminaare.....	9
Råajvarimmie 4 Evtiedimmie pedagogeles materijelleste	9
Råajvarimmie 5 Saemien lohkehtæjjaõõhpehtimmie.....	10
Råajvarimmie 6 Goerhtalleme learohki vuarjasjimmeste saemienlierehtimmeste	10
Råajvarimmieh 7 Bihkedimmieh learoesejkesjidie.....	10
Råajvarimmie 8 Bievnesh minngebe õõhpehtimmie- jñh barkoenuepiej bijre noeride ussjedamme	10
Råajvarimmie 9 Statistihkem saemienlierehtæmman jårhkeskuvlesne darjodh	11
Råajvarimmie 10 Goerhtallempryövenassem lohkehtæjjaõõhpehtimmie jarkoestidh jñh sjiehtedidh saemien gielse.....	11
Råajvarimmie 11 Vaaksjome tjælti jñh fylhkentjælti tjirrehtimmie õõhpehtimmie-reakteste saemien gielsesne.....	11
Råajvarimmie 12 Staeriedimmie faage- jñh tæjmoejoekedimmeste.....	12
Råajvarimmieh 13 Viermie maajhõõhpehtæmman.....	12
Råajvarimmie 14 Laavenjostoe Sveerjine saemienõõhpehtimmien bijre	12
Råajvarimmie 15 Prosjektelaavenjostoe saemienõõhpehtimmien bijre raasti rastah.....	12
Råajvarimmie 16 Saemien learoeverhtieh – dorjemasse, deallahtimmie jñh jarkoestimmie. 13	
Råajvarimmie 17 Bievneseråajvarimmie reaktoen jñh diæden bijre saemienlierehtæmman . 13	
Råajvarimmie 18 Vjñhten-jaepien geervelierehtimmie-programme saemien gielsesne	13
Råajvarimmie 19 Saemien geervelierehtimmieprosjekte.....	13
Råajvarimmie 20 Åarjelsaemien giellelierehtimmie geerve almetjidie	14
Råajvarimmie 21 Alfabetaseradimmieprogramme geerve almetjidie Tromsesne	14
Råajvarimmie 22 Saemien lohkehtæjjaõõhpehtimmie.....	14
Råajvarimmie 23 Råajvarimmie juktie dårrehtidh saemien lohkehtæjjaõõhpehtæmman jñh lohkehtæjjaõõhpehtæmman saemien gieline faagegievlesne.....	14
Råajvarimmie 24 Goerhtalledh man jñjnñh saemiengielen lohkehtæjjah daerpies	15
Råajvarimmie 25 Tjeavadimmie bielijste studijelaajkoste.....	15
Råajvarimmie 26 Åarjelsaemien maanagiarterråajvarimmieh	15

Råajvarimmie 27	Julevsaemien maanagierteråajvarimmie	15
Råajvarimmie 28	Saemien gïeleråajvarimmieh maanagiertesne	16
Råajvarimmie 29	Åarjelsaemien gïelebiesie	16
Råajvarimmie 30	Julevsaemien gïelebiesie	16
Råajvarimmie 31	Karrijeerebihkedimmie saemien learoehkidie jïh kandidaatide	16
Råajvarimmie 32	Kuvsje maajhööhpheptimmiepedagogihkesne	16
Råajvarimmie 33	Evtiedimmieprosjekte Noerhte-Trööndelagen fylhkentjïeltesne	17
Råajvarimmie 34	Raeriestimmie jåarhkeskuvline åarjelsaemien dajvine	17
Råajvarimmie 35	Jealajimmie saemien gïeleste marhkesaemien dajvine Åarjel-Tromsesne jïh Noerhte Nordlaantesne	17
Råajvarimmie 36	Jealajimmie luvliesaemien gïeleste jïh kultuvreste	17
Råajvarimmie 37	Jealajimmie pijtesaemien gïeleste jïh kultuvreste	18
Nuhtjedh – byögkelesvoeten faalenassem saemiengïelesne lissiehtidh utnijidie gaajhkine siebriedahkesijjine		19
Råajvarimmie 38	Saemielaaken gïelenjoelkedassh vuartasjidh	19
Råajvarimmie 39	Toelhkeööhpeptimmie jïh autorisasjovne toelhkijste	19
Råajvarimmie 40	Evalueringe jåarhkeööhpeptimmeste	19
Råajvarimmie 41	Vaaksjomeöörnegen mieriedimmieh vihtiestidh	19
Råajvarimmie 42	Toelhkediënesjh healsoesieltine	20
Råajvarimmie 43	Vaaksjome	20
Råajvarimmie 44	Seammavyörtëgs diënesjh julev- jïh åarjelsaemien dajvine	20
Råajvarimmie 45	Jiehtegegïetegærja maam edtja healsoe- jïh hoksedïenesjisnie nåhtadidh	20
Råajvarimmie 46	Bïevnesh saemiengïelesne NAVsne	21
Råajvarimmie 47	Utnijegoerehtimmieh	21
Råajvarimmie 48	Dåarjoe bijbelejarkoestæmman	21
Råajvarimmie 49	Voehkelimmie saemien åålmeginie åarjelsaemien gïeledajvesne (2009-2012)	21
Råajvarimmie 50	Jarkoestimmie/sjïehtedimmie tjaalegijstie gyrhkesjæmman	22
Råajvarimmie 51	Skahtieetaate – vijriedamme faalenasse saemiengïelesne	22
Råajvarimmie 52	Dåårrehtimmie saemiengïelen faangkegætiebarkijjstie	22
Råajvarimmie 53	Kriminaalehoksen jarngë mij maahtoem åtna saemien gïelen jïh kultuvren bijre	22
Råajvarimmie 54	Saemien gïele ovvaantoeraerine	23
Råajvarimmie 55	Vielie saemien gïele jïh kultuvregoerkese pollisesne	23
Råajvarimmie 56	Nænnoestehteme saemien gïeleste pollisesne	23
Råajvarimmie 57	Saemien gïelh sjïehtesjidh elektroveneles programmvaarosne	23
Råajvarimmie 58	Dårrehtimmie almetjijstie saemien maadtojne Pollisejollëskuvlese	24
Råajvarimmie 59	Jiënebë reerenassen tjaatsegijstie saemiengïelesne bæjkhoehtidh	24

Råajvarimmie 60	Reeremeteermh	24
Råajvarimmie 61	Prosjekte saemien laaketeermh	24
Råajvarimmie 62	Jååhkesjimmieöörnege saemien laakejarkoestimmide	24
Råajvarimmie 63	Krievenasse tjåenghkies væhtaåtnoen bijre byögkeles darjoemidie	25
Råajvarimmie 64	Saemien staeriedimmiedirregh – ihkuve giehtelimmie- jñh evtiedimmiesiebrie Divvunese	25
Råajvarimmie 65	Goerehtalleme jñh evtiedimmie saemien baakoegærjijste	25
Vuejnedh – saemien gielem våajnoes darjodh dennie byögkeles tjehtjelisnie		26
Råajvarimmie 66	Goerehtalleme gaajnoesjiltadimmeste saemien gielesne	26
Råajvarimmie 67	Saemiegielen gaavnedimmieesijjeh maanide jñh noeride	26
Råajvarimmie 68	Nænnoesteheme saemien gieleste sosijaale meediji tjirrh	26
Råajvarimmie 69	Bievnesh saemiengielesne noeride	27
Råajvarimmie 70	Saemien plaerieh – lissiehtamme åtnoe julevsaemien jñh åarjelsaemien gieleste	27
Råajvarimmie 71	Åarjelsaemien meedijejarnge	27
Råajvarimmie 72	Åestemeöörnege saemien lidteratuvrese	27
Råajvarimmie 73	Lidteratuvrestipende saemien noeride	28
Råajvarimmie 74	Evtiedimmie saemien dotkemistie jñh jollebe ööhpehtimmeste	28
Råajvarimmie 75	Dotkememahtoem bæjjese bigkedh åarjelsaemien jñh julevsaemien gielesne	28
Råajvarimmie 76	Åtnoem goerehtalledh saemien gieleste	28
Råajvarimmie 77	Noerhtelaanti saemien faage- jñh vierhtiejarnge	29
Råajvarimmie 78	Konferanse saemien skuvledotkemen bijre	29

Aalkoe

Dahkoesoejkesje saemien gielide

Reerenassen 5-jaepien dahkoesoejkesje saemien gielide bæjhkohtamme sjïdti jaepien 2009. Dahkoesoejkesjen ulmie lea vâaromem biejedh akten veaksahkâbpoe barkose dejtie saemien gielide – noerhtesamien, julevsamien jïh âarjelsamien, ovmessie siebriedahkesuerkine. Daate barkoe lea joekoen stuvreme lierehtimmien, ööhpehtimmien, byögkeles dienesje- jïh hoksedïenesji vööste, jïh saemien gielem nuhtjedh jïh vâajnoes darjodh byögkeles ektiedimmine.

Dahkoesoejkesje lea golme bieline juakeme:

- Lïeredh – lierehtimmiem nænnoesteh-tedh noerhte-, julev- jïh âarjelsamien gielesne gaajhkine daltesinie
- Nuhtjedh – byögkelesvoeten faalenassem saemiengïelesne lissiehtidh utnijidie gaajhkine siebriedahkesuerkine
- Vuejnedh- saemien gielh vâajnoes darjodh byögkeles tjehtjielisnie

Vijriesâbpoe dahkoesoejkesje aaj aktem jïjtse kapihtelem âtna dotkemedærpiesvoeten jïh daajroeevtiedimmien bijre.

Voestes reektemem tjïrrehtimmien bijre râajvarimmijste, jïh staeriedimmie dahkoesoejkesjistie böökhti 2011 – *Dahkoesoejkesje saemien gielide – staatuse 2010 jïh vijriesâbpoe barkoe 2011*.

Reerenasse daejnie sov mubpiem reektehtsem buakta tjïrrehtimmien bijre râajvarimmijste *Dahkoesoejkesjisnie saemien gielide*. Dah nommerh râajvarimmiej nommeridie dâeriedieh reektehtsisnie jaepeste 2011 – Dahkoesoejkesje saemien gielide – staatuse 2010 jïh virjiesâbpoe barkoe 2011. Ulmieh, haestemh jïh strategijh mah leah âllermaahteme reektehtsisnie jaepeste 2011, leah âajvahkommes tjâadtjoen, jïh eah sijhth ellieslaakan ikth vielie daesnie neebne-sovvedh.

Dahkoesoejkesjen barkoeboelhke nâhkele gjïren 2014. Soejkesjeboelhken nâhkelimmesne reerenasse sæjhta, Saemiedigkine ektine, aktem galhkuvereehtsem darjodh tjïrrehtimmien bijre Dahkoesoejkesjistie saemien gielide. Galhkuvereehtse sæjhta sâan aaj dejtie sjïere barkoesuerkide buerkiestidh dan vijriesâbpoe barkose saemien gieligumie.

Daan beajjetje tsiehkïe dejtie saemien gielide

Dah saemien gielh leah akte dejtie betniegïer-kijste saemien kultuvresne. Gieli tjïrrh identiteete, daajroe jïh kultuvrelle jïh sosijaale ektievoete sjugniesuvvïeh.

Staaen daaroedehteme- jïh assimileradimmiepolitihken gaavhtan, mij 1960-lâhkoen minngïegïetjien raajan ryöhki, jïjnïh saemïeh eah leah saemien hïejmegïeline âtneme. Jïjnïh geerve saemïeh eah darhkh nuepiem ââdtjeme saemien lierehtimmiem skuvlesne ââdtjodh.

Mænngan ööhpehtimmielaake faamoem ââdtjoeji 1998, fierhte saemien learohke maadhööhpehtimmesne Nöörjesne maahta ööhpehtimmiem saemien gielesne krïevedh. Vijriebasse dle maanagiertelaake jaepeste 2005, tjïeltide saemien dajvine diëdtem vedti ihke maanagierte faalenasse saemien maanide saemien gielem jïh kultuvrem betnesne âtna. Jeatjah tjïeltine edtja sjïehteladtedh naemhtie guktie saemien maanah maehtieh sijjen gielem jïh sijjen kultuvrem gorredidh jïh evtiedidh.

Gellide saemien maanide dle lierehtimmie saemien gielesne maanagiertesne jïh skuvlesne, dihte voestes aejkien dah saemien gielem gaavnjesjïeh. Hijven lierehtimmie- jïh ööhpehtimmienuepïeh maanagierten, skuvlen jïh jollebe ööhpehtimmien tjïrrh, leah eevre vihkeles juktie tjïrkedh jienebh maahtoem gielesne ââdtjoe. Gaavnesjimmiesijjïeh gusnie ââdtje saemien nuhtjedh v.g. giëlebïesïeh jïh

gïeletjåanghkoeh, darjoeh guktie saemien learohkh lierieh gïelem nuhtjedh jeatjah jïemmehkigujmie. Geervelierehtimmie saemien gïelesne lea vihkeles jis geerve almetjh edtjïeh buektiehtidh saemien gïelem nuhtjedh sijjen maanajgujmie jïh siebriedahkesne. Vijriesåbpoe dle hijven jïh daajroes ööhpehtimmienuepieh åvtese dejnie saemien gïeline eevre vihkeles juktie siebriedahken maahtoedaerpiesvoeth gïeline dåastodh. Gïeledotkeme lea vihkeles juktie aktem daajroebetniem gïeleevtiedæmman tseegkedh.

Gaajhkh saemien gïelh leah klassifiseradamme goh hãvhtadihks jallh jaameme gïelh UNESCO rööpses læstosne hãvhtadihks gïeligujmie. Noerhtesaemien lea klassifiseradamme goh hãvhtadihks gïele, mearan julev- jïh åarjelsaemien gïelh leah klassifiseradamme goh itjmies hãvhtadihks gïelh. Luvliesaemien/skoltesaemien jïh pijtesaemien leah klassifiseradamme goh nãhkehtamme Nöörjesne. Akte hãvhtadihks gïele tjïelkestamme sjædta goh gïele maam vaenebh vaenebh maanah soptsestïeh, mearan akte itjmies hãvhtadihks gïele lea gïele maam mahte ajve geerve almetjh soptsestïeh.

Reerenassese vihkeles dah golme saemien gïelh noerhtesaemien, julevsaemien jïh åarjelsaemien edtjïeh gorresovvedh jïh evtiesovvedh goh jïelije gïelh Nöörjesne. Vijriesåbpoe aaj vihkeles daajroem luvliesaemien/skoltesaemien jïh pijtesaemien bijre gorredidh.

Ihke dah saemien gïelh Nöörjesne edtjïeh gorresovvedh jïh vijriesåbpoe evtiesovvedh, dah tjuerieh aktem nænnoes betniem åadtjodh. Tjuara mahtedh gïelem nuhtjedh gaajhkine siebriedahkesijjine. Tjuara dejtïe institusjovnide nænnoestehd gusnie saemien gïelh åtnasuvieh. Terminologijeevtiedimmie lea vihkeles juktie mahtedh dejtïe saemien gïelide nuhtjedh dejnie jeanatjomes siebriedahkesijjine. Saemien gïelh tjuerieh aaj vãajnoes årrodh siebriedahkesne.

Noerhtesaemien gïele lea sagke nænnoesåbpoe goh julevsaemien jïh åarjelsaemien. Dïhte stööremes fãantoe man åvteste naemhtïe, lea dan åvteste joekoen tjïeltine Guovdageaidnu jïh

Karasjohke, men aaj jeatjah tjïeltine Finnmarhkesne, desnie noerhtesaemien iktemearan govlesadtemegïeline åtnasovveme, gelline boelvine. Saemien gïele akte biejjieladtje gïele jeanatjomesidie daejnie tjïeltine, jïh datne saemien gïelem dåastoeh gellene lehkesne voenges siebriedahkesne.

Akte jeatjah vihkeles fãantoe man åvteste noerhtesaemien aktem jearsoesåbpoe sijjiem åådtjeme, lea dan åvteste jïjnïh institusjovnh leah tseegkesovveme noerhtesaemien dajvine. Daah institusjovnh leah aktem vihkeles rãållam åtneme ihke noerhtesaemien gïele lea evtiesovveme jïh åtnasovveme. Institusjovnetseegkeme aaj noerhtesaemien gïeese nænnoesåbpoe staatusem vadteme dennie sïejhme siebriedahkesne.

NRK Sápmi jïh plaerie Ávvir aktem vihkeles rãållam utnieh gïeleevtiedimmesne. Saemien jolleskuvle jïh Tromsøn Universiteete jollebe ööhpehtimmiem noerhtesaemien gïelesne faalehtïeh maasteregraaden raajan. Gãabpegh institusjovnh aaj dotkeminie gïehtelïeh, g.j. saemien gïelen bijre.

Lãjhkan jïjnïh haestemh mijjen uvte tjãadtjoeh gosse lea gorredimmien bijre noerhtesaemien gïeleste goh åtnoe- jïh ektiebarkoegïele bãetïjen aejkien. Mearan gïeleevtiedimmie dejnie noerhtesaemien dajvine reeremedajvesne saemielaaken gïeljenjoelkedasside aktem lissiehtassem åtneme, dle ij leah dan hijven reeremedajven ålkolen. Aaj reeremedajvesne saemien gïelide Finnmarhkesne dle åtnoe noerhtesaemien gïeleste vaanene goh biejjieladtje gïele.

Saemien gïelegoerehtimmie, maam Nordlandsforskning darjoeji jaepien 2012, vuesehte dej bãarasåbpoe aalteredãehkiej luvnie, desnie sagke jïenebh mah noerhtesaemien guarkah jïh soptsestïeh goh dej nuerebe aalteredãehkiej luvnie. Men seamma tïjjen vuajna dej nuerebe aalteredãehkiej luvnie, desnie jïenebh mah mahtïeh noerhtesaemien lohkedh jïh tjæledh goh dej bãarasåbpoe aalteredãehkiej luvnie. Daate vuesehte, mearan vaenebh gïelem

njaalmeldh nuhtjeh, dellie jienebh mah gïelem tjaaleldh maehtieh.

Goerehtimmie aaj vuesehte akte njealjehtse dejstie mah maehtieh noerhtesaemien hijvenlaakan soptsestidh, ajve ånnetjilaakan veeljeh saemien nuhtjedh gosse naakenigujmie soptsestieh, jalhts dah aaj saemien maehtieh. Naaken dejstie fãantojste mah neebnesuvvieh leah baakoeh saemiengïelesne fãåtesieh, dah leah jueriedisnie mejtie dah saemien nuekies hijven maehtieh, jallh dah naakenem krööhkestieh mij ij saemien maehtieh.

Gærjesne *Samiske tall forteller 4* jaepeste 2011 vuesehteminie daate learohketaalle noerhtesaemien 2.gïeline lea tjarke vaananamme 2006 raejeste. Aaj vâajnoes sjædta gïelegoerehtimmesne jaepeste 2012, akte gåalmehkse learoehkijste maadthskuvlesne mah reaktam utnieh saemienlierehtimmiem åadtjodh, eah daagkeres lierehtimmiem åadtjoeh. Akte dejstie vihkielommes fãantojste lea maehteles lohkehtæjjah fãåtesieh.

Julevsaemien jih åarjelsaemien gïelide dle sagke stuerebe haestemh. Dovne åarjelsaemien jih julevsaemien gïelh leah unnebelåhkoegïelh – aaj saemien ektiedimmesne. Julevsaemien jih åarjelsaemien leah dan åvteste gïelh mah leah vaahresne. Dovne dihte åarjelsaemien jih dihte julevsaemien almetjelåhkoeh lea onne, jih vaenie gïeleutnijh gååvnesieh.

Dah julevsaemien åarrojh åajvahkommes aktene unnebe dajvesne åarroeh. Dihte julevsaemien jarnge Árran aktem vihkeles råållam åtneme dennie julevsaemien jealajehtemebarkosne, gaskem jeatjah maanagierten tjïrrh mij lea akte bielie jarngeste. Vijriesåbpoe dle lierehtimmie julevsaemien gïelesne skuvlesne aktem vihkeles råållam åtneme. Daan biejjien maahta julevsaemien gïelem lohkedh bacherlorgraaden raajan Nordlaanten Universiteetesne.

Åarjelsaemieh bårrode åarroeh aktene stoorre dajvesne. Gïelejealajehteme daennie stoorre dajvesne dan åvteste sjïere haestemh dåastoeh. Juktie aktem hijven saemienlierehtimmiem åarjelsaemien dajvesne gorredidh, dej stoorre

gåhkoej gaavhtan, dle daerpies orreme jienebh jarngh tseegkedh. Daan biejjien Snåase, Aarborte, Raavrevijhke, Röörose jih Engerdaelie vihkeles jarngh åarjelsaemien gïeese.

Dah åarjelsaemien skuvlh Snåasesne jih Aarbortesne aktem vihkeles råållam åtneme juktie åarjelsaemien gïelem jealajehtedh. Seamma aaj gïelebiesiemaalle åtneme, maam Elgåen skuvlesne Engerdaelesne tjïrrehti. Dihte laavenjostoe Praahken skuvlen jih Aajegen åarjelsaemien gïelejarngh gaskem lea vihkeles jealajehtemebarkoen gaavhtan Röörosen dajvesne. Jïjnjh åarjelsaemien learohkh amma lierehtimmiem saemien gïelesne hïejmeskuvlesne åådtjeme, maajhööheptimmien tjïrrh. Gïeletjåanghkoeh maajhööheptimmien sjïekenisnie jih åarjelsaemien gïelebiesieh, aktene laavenjostosne svienske ööhpeptimmieåejvieladtjigujmie, leah joekoen vihkeles ihke daah learohkh edtjeh maehtedh sijjen gïelem evtiedidh akten gïeese maam maehtieh nuhtjedh gosse sinsitnine soptsestieh. Daelie aaj gïelejarngh tseegkesovveme Snåasesne jih Raavrevijhkesne.

Juktie Divtasvuonan tjïelte julevsaemien gïeledajvesne, jih Snåasen jih Raavrevijhken tjïelth åarjelsaemien dajvesne leah meatan vaaltasovveme saemien gïelen reeremedajvesne, dle dihte vihkeles gïelejealajehtemen gaavhtan. Gosse meatan sjïdteme dle aaj stuerebe eadtjohkevoete saemien gïelen bijre sjïdteme daejnie tjïeltine. Tjïelten barkijh faalenassem åådtjeme saemien gïelekuvsji bijre. Juktie dah leah meatan, dle saemien gïele aaj vielie vâajnoes sjïdteme, gaskem jeatjah sjiltadimmien tjïrrh saemien gïelesne.

Institusjovnh dajvine tseegkedh lea aaj joekoen vihkeles juktie aktem betniem gorredidh gïeleevtiedæmman, jih evtiedæmman teerminologijeste. Meedija lea vihkeles juktie åroejidie skreejrehtidh gïelem lieredh, jih sijjen baakovåarhkoem virjiedidh. Gïelem vâajnoes darjodh byögkeles tjehtjielisnie, gaskem jeatjah ovnessie sjiltine, gïelem staatusem jih nåhtoem nænnoste.

Dej minngemes jaepiej evtiedimmie dejnie
julevsaaemien j̄ih ̄aarjelsaaemien dajvine lea
vuesiehtamme ihke ḡaarede ḡieleevtiedimmiem
jarkelidh viehkine sj̄ere barkoste mij lea akten
ulmien v̄ooste stuvreme. D̄ihthe saemien
ḡielegoerehtimmie jaepeste 2012 ¹ vuesehthe
noere almetj̄h dovne ̄aarjelsaaemien j̄ih julev-
saemien dajvesne, ḡielem buerebelaakan
haalvoeh eejhtegeboelveste. Tjuara daan hijven
evtied̄amman vijries̄abpoe bigkedh. Evtiedim-
mie vuesehthe mijj̄ieh – akten guhkies j̄ih
soejkesjamme barkoen tj̄irrh – maehtebe aktem
n̄annoos ḡielebentnem tseegkedh aaj daejnie
dajvine.

¹ Ref.: NF-reekt̄htse nr.7/2012 Samisk spr̄akunder-
s̄okelse 2012

Dahkoesoejkesje saemien gielaide - staatuse 2011 – 2013

Lieredh – lierehtimmiem nænnoestehtedh noerhte-, julev- jïh åarjelsaemien gielesne gaajhkine daltesisnie.

Råajvarimmie 1

Bievnesh tseegkemen bijre maanagierte-faalenassijste saemien maanide

Tjåadtjoehtæjjah: Maahtoedepartemeente/fylhkenålmah jïh Saemiedigkie

Saemiedigkien bievnesetjaalege maanagierte-faalenassen bijre saemien maanide lea deallahtamme tjïeltide jïh maanagiertide. Lissine Saemiedigkien jïh Ööhpehtimmi-direktovraaten hiejmesæjrojne gååvnese. Ussjede tjaalegem staeriedidh jaepien 2013.

Råajvarimmie 2

Maahtoevtiedimmie fokusinie gielese

Tjåadtjoehtæjjah:

- a) *Maahtoedepartemeente/Saemiedigkie*
- b) *Maahtoedepartemeente. Nåhka mænngan 2012.*
- c) *Ööhpehtimmiedirektovraate/fylhkenålmah/Saemiedigkie*
- d) *Ööhpehtimmiedirektovraate/Saemiedigkie*
- e) *Saemiedigkie*

- a) Maahtoedepartemeente dåårrehtimmi-kampanjem *Veartenen bööremes barkoe gååvnese* eelki jaepien 2012. Kampanjen ulmie lea maanagiertelohkehtæj-jaööhpehtæmman dåårrehtidh, jïh leah guhkiedamme jaepien 2013. Saemiedigkie jïh Saemien jolleskuvle leah bööresovveme meatan årrodh, jïh leah meatan orreme ovmessie ööhpehtimmi-meessine.
- b) Maahtoedepartemeenten maahtoestrategijesne 2007-2010 gaskem jeatjah, Tromsen Fylhkenålman tjïrrh, dåarjoe vadtasovvi Lavangen tjïeltese akten gieleevtiedimmieprosjektese. Lissine dah

vijhte noerhtemes fylhkenålmah jïh Saemiedigkie dåarjoe vadteme regijovnaale jïh voenges råajvarimmide, juktie saemien gieleevtiedæmman skreejredh.

- c) Nordlaanten fylhkenålma lea jaepien 2009 raejeste aktem tjoelmefunksjovnem åtneme julev- jïh åarjelsaemien gieleevtiedimmien åvteste. Fylhkenålma aktem kuvsjeraajroem eelki tjaktjen 2009 dejtie barkijidie saemien maanagiertine, jïh maanagiertine saemien maanajgumie. Kuvsjeraajroe, mij åejviefokusem utni åarjelsaemien gielese, tjïrrehtamme sjïdti Noerhte-Trööndelagen fylhkenålmine jïh Noerhte-Trööndelagen Jolleskuvline ektine. Aaj stuerebe konferansh öörnesovveme. Mubpede kuvsjeraajroste Åarjel-Trööndelagen fylhkenålma aaj laavenjostoegejmine sjïdti. 2009 raejeste dah njieljie kuvsjeraajroeh tjïrrehtamme jïh luhkieakte tjåanghkoeh. Aaj jaepien 2013 Nordlaanten fylhkenålma vierhtieh åådtje daan kuvsjefaalenassese Orrestehteme-, reereme- jïh gærhkoedepartemeenteste.
- Fylhkenålmah Finnmarhkesne, Tromsesne, Nordlaantesne, Noerhte-Trööndelagesne jïh Åarjel-Trööndelagesne aktem sjïere stillemem åådtjeme Ööhpehtimmiedirektovraateste juktie vijriesåbpoe barkedh råajvarimmiejgumie Dahkoesoejkesjisnie saemien gielaide.
- d) Tjaalege *Maanagierte-faalenasse saemien maanide* lea jarkoestamme gaaj-

hkide golme saemien gielaide. Tjaalege lea ussjedamme eejhtegidie, jih Ööhpehtimmiedirektovraaten jih Saemiedigkien nedtesæjrojne gååvnese.

- e) Saemiedigkie soejkesje aktem viermietjåangkoem utnedh maanagiertebar-kijdie åarjelsaemien dajvine. Lissine edtja viermietjåangkoem tjirrehtidh maanagiertebar-kijidie, gusnie aamhtese lea giele jih gielebiesiemaallh.

Råajvarimmie 3

Gieleskreejremeseminaare

Tjåadtjoehtæjja: Maahtoedepartemeente jih Saemiedigkie

Saemiedigkie aktem gieleskreejremeseminaarem soejkesjeminie Finnmarhken jih Tromsen Fylhkenålmie jih Saemien lohkemejarngine ektine.

Råajvarimmie 4

Evtiedimmie pedagogeles materijelleste

Tjåadtjoehtæjjah: Ööhpehtimmiedirektovraate jih fylhkenålmah

- a) Teematjaalege gieleyjresen jih gieleskreejremen bijre jarkoestamme sjïdte noerhtesaemien gielese 2011, jih åarjelsaemien gielese 2012. Ulmie lij tjaalegem aaj julevsæmien gielese jarkoestidh japien 2012, men ibie buektiehtamme jarkoestæjjam gaavnedh. Ööhpehtimmiedirektovraate edtja råajvarimmie vijriesåbpoe barkedh 2013. Noerhte- jih åarjelsaemien lårhkoeh teematjaalegijstie leah sjyõhtehke maanagierte jih tjïeltide deallahtamme jih Ööhpehtimmiedirektovraaten jih Saemiedigkien nedtesæjrojne gååvnese.
- b) Akte bihkedæjja saemien sisvegen bijre maanagiertesne dorjesovvi. Saemiedigkie jih Maahtoedepartemeente råajvarimmie bijre laavenjostin. Ööhpehtimmiedirektovraate vuarjesje mejtie daerpies orre trygkedh/jih jallh dejtie staeriedidh, Saemiedigkine ektine.

- c) Orre aajkoenænnoestimmie maanagierte darjoeji guktie mieriesoejkesje maanagierten sisvegasse jih laavenjasside tjoeri ånnetji staeriesovvedh. Orrestamme mieriesoejkesje lij gaervies giesien 2011. Seamma tijjen akte jarkoestimmiebarkoe eelki noerhtesaemien gielese. Dihte barkoe tjarke suajmani, jih daelie sjæjsjalamme daam barkoem vihth olkese biejesovvedh. Bïevn. 24 (2012-2013) *Framtidens barnehage* (Båetijen æjkien maanagierte) reerenasse raereste aktem mieriesoejkesjedåehkiem tseegkedh mij stillemem åådtje raeriestimmiejgumie båtedh staeriedamme mieriesoejkesjasse maanagierten sisvegasse jih laavenjasside. Saemiedigkie jih Maahtoedepartemeente leah aarebi seamadamme vuertedh mieriesoejkesjem åarjel- jih julevsæmien gielese jarkoestidh, goske edtja orre staeriedamme mieriesoejkesjem darjodh.
- d) Bihkedæjja sertiestimmie bijre maanagierte skuvlese (Båarasåbpote nõõremassese) lea jarkoestamme noerhte- jih åarjelsaemien gielese. Ulmie lij bihkedimmie aaj julevsæmien gielese jarkoestidh 2012, men ij leah buektiehtamme jarkoestæjjam gaavnedh. Ööhpehtimmiedirektovraate edtja råajvarimmie vijriesåbpoe barkedh 2013. Noerhte- jih åarjelsaemien lårhkoeh teematjaalegijstie leah sjyõhtehke maanagierte jih tjïeltide deallahtamme, jih Ööhpehtimmiedirektovraaten jih Saemiedigkien nedtesæjrojne gååvnese.
- e) Fylhkenålmah, Saemiedigkie jih Ööhpehtimmiedirektovraate viehkiehtie biëvnesh jih dååjrehtimmie geerjehtidh konferansine, tjåanghkojne jih nedtesæjrojne hijven råajvarimmiej bijre mah gielem evtiedie.
- f) Jaepien 2012 dle Saemiedigkie dårjoem vadteme learoeverhtievtiedæman, ovrehte 1,8 mill. kråvnajgumie.

Dáarjoe lea vadtasovveme 11 prosjektide maanagiertine. Jijnj de jstie projektijste lea evtiedimmie «saemien soptsestimmiepaahkijste». Jaepien 2013 Saemiedigkie aktem jijtse dáarjoeöörnegem átna juktie saemien stáákegaevnieh jñh pedagogeles materijellem evtiedidh maanagiertide. Vierhtieh juktie learoevierhtieh maanagiertide evtiedidh, leah guhkiedamme 2013-budsjedtesne.

Råajvarimmie 5 Saemien lohkemejarnge

Tjåadtjoehtæjja: Maahtoedepartemeente

Saemien jolleskuvle Saemien lohkemejarngem tseegki suehpeden 2007. Jarnge vihkeles maehtelesvoeth lohkemisnie, tjaeliemisnie jñh njaalmeldh buektiemisnie evtedeminie dejnie saemien gieline, jñh ulmine átna meatan árrोध dotkemasse skreejredh.

Jarnge lea Saemien jolleskuvlesne Guovda-geaidnusne. Gijren 2013 raejeste jarnge aktem jijtse goevtesem tseegkeme mij diedtem átna áarjelsaemien gielen ávtteste Engerdaelien tjieltesne.

Maahtoedepartemeente lea sov beetnehdáarjoem Saemien lohkemejarnge biejeme goh akte tjåadtjoen dáarjoe Saemien jolleskuvlen sjejhme budsjedtemierien sisnjelen. Orrestehteme-, reereme- jñh gærhkoedepartemeente dáarjoe jarnge vadta 50-påasten bijjelen Saemien jolleskuvlese.

Råajvarimmie 6 Goerehtalleme learohki vuarjasjimmeste saemienlierehtimmeste

Tjåadtjoehtæjja: Ööhpehtimmiedirektovraate

Nordlandsforskning lea stillemen mietie Ööhpehtimmiedirektovraateste aktem goerehtallemem dorjeme juktie vuejnedh mennie mieresne learohkh sijjen reaktah áadtjoe lierehtimmie áadtjodh saemien gielinesne – *Rett til samiskopplæring – ideal eller realitet*. Goerehtalleme aaj giehtjede guktie learohkh jijtje lierehtimmie vuarjasjeh. Goerehtalle-

men ulmie lea buerebe maadthdaajroem lierehtimmie bijre áadtjodh. Reektehtse vuesehte learohkh áajvahkommes saemienlierehtimmie utnieh goh iedtjije jñh vihkeles. Reektehtse seamma tñjjen dáeriesmoerh tjerteste learohki reaktam illedh juktie dam saemienlierehtimmie áadtjodh maam edtjeh utnedh. Aktem strategeles soejkesjem darjodh juktie saemien maajhööhpehtimmie sjehteladtedh, lea akte vihkeles bielie dejnie vijriesábpoe barkojne reektehtsisstie. Buerebe kvaliteete maajhööhpehtimmiesne sæjhta stuerebe hedtiem lierehtimmiefaalenassine vedtedh dejnie golme saemien gieline.

Råajvarimmie 7 Bihkedimmie learoesejkesjidie

Tjåadtjoehtæjja: Ööhpehtimmiedirektovraate laavenjostosne Saemiedigkie

Ööhpehtimmiedirektovraate lea bihkedimmie dorjeme learoesejkesjidie dejtie sjejhme faagide Maahtoelutnjemisnie (ML06) jñh Maahtoelutnjeme – Saemien (ML06-S). Bihkedimmie saemien gielinesne voestegieline jñh saemien mubpiengieline leah gaajhkine golme saemien gieline. Bihkedimmie vuesiehtieh guktie maahta learoesejkesjidie toelhestidh jñh riektesisnie átnasovvedh, jñh edtja dáarjone jñh skraejrine árrोध dennie voenges barkosne learoesejkesjigujmie. Staeriedimmie sjeckenisnie learoesejkesjijstie sjejhme faagide, dle säemies dejstie bihkedimmijste staeriesuvvieh jaepien 2013.

Råajvarimmie 8 Bievnes minngebe ööhpehtimmie- jñh barkoenuepiej bijre noeride ussedamme

Tjåadtjoehtæjja: Saemiedigkie

Saemiedigkie lea sov hiejmesæjrosne bievnes Statens Lånekasseste biejeme, gusnie tjåadtje dah mah 60 studijepoengh saemien gielinesne vaeltieh goh akte bielie sov lohkehtæjjaööhpehtimmeste, sov studijelaajkoem áenedamme áadtjoe 50 000 krávnaj raajan, vuartesjh 25. råajvarimmie. Sak7 öörneges sjeckenisnie – Saemien

lohkehtæjjaööhpehtimmieregijovne, akte jýtse nedtesæjroe tseegkesovveme www.samiskutdanning.no, svaalhtesigumjie jolleskuvlide, Universiteetide jÿh Saemiedægkan.

Råajvarimmie 9

Statistihkem saemienlierehtæmman jåarhkeskuvlesne darjodh

Tjåadtjoehtæjja: Ööhpehtimmiedirektovraate

Saemiedigkie jÿh Ööhpehtimmiedirektovraate Leah digkiedamme guktie maahta aktem bööremesligke bijjieguvviem darjodh jÿh åehpiedehtedh, mij vuesehte man gellie learohkh mah lierehtimmiem saemiengïelesne jåarhkelierehtimmesne åadtjoeh, jÿh mij aaj almetjevaarjelimmiem krööhkeste. Ööhpehtimmiedirektovraate edtja jýtsh tabellh statistihkine bæjhkoehtidh, mah vuesiehtieh man gellie learohkh jåarhkelierehtimmesne, mah lierehtimmiem saemien gïelesne åadtjoeh.

Maahta learohketaallide tsööpkedh vuesiehtimmiem gaavhtan saemien gïelide, fylhkide, skuvlide, baernide/nïejtide jÿh daltesidie. Dej smaave learohketaalli gaavhtan dle rïektesisnie geerve learohketaallide tsööpkedh skuvlide, jÿh muvhten æjkien aaj fylhkide saemien gïeline.

Ööhpehtimmiedirektovraate statistihkem deallehte maadthlierehtimmiem bijre fierhten jaepien, aaj jåarhkelierehtimmiem bijre, gærjese *Samiske tall forteller*. Ööpehtimmie-direktovraate ussjede statistihkem bæjhkoehtidh saemien bijre jåarhkelierehtimmesne sijnen nedtesæjrojne.

Råajvarimmie 10

Goerehtallemepryövenassem lohkemisnie jarkoestidh jÿh sjiehtedidh saemien gïelese

Tjåadtjoehtæjja: Ööhpehtimmiedirektovraate

Dah goerehtallemepryövenassh lohkemisnie 1., 2. jÿh 3. daltesasse Leah jarkoestamme jÿh sjiehtedamme saemien gïelese Saemien lohkemejarngeste, Saemien jolleskuvle. Daah

goerehtallemepryövenassh Leah obligatovreles gaajhkide learoehkidie mej saemien voestesgïeline. Goerehtallemepryövenasse lohkemisnie Jåa I Leah gaajhkide golme saemien gïelide jarkoestamme. Daate pryövenasse Leah obligatovreles gaajhkide learoehkidie Jåa I'sne.

Råajvarimmie 11

Vaaksjome tjïelti jÿh fylhkentjïelti tjirrehtimmine ööhpehtimmie-reakteste saemien gïelesne

Tjåadtjoehtæjja: Ööhpehtimmiedirektovraate

Maahtoedepartemeente Leah jaepien 2009 ræjeste Ööhpehtimmiedirektovraatem birreme vaaksjodh guktie tjïelth jÿh fylhkentjïelth learohki reaktah gïehtjedieh ööhpehtimmielaaken mietie. Fylhkenålmaah Nordlaantesne, Tromsesne jÿh Finnmarkhesne vaaksjomem saemien learohki reaktajgumjie tjirrehtin jaepien 2011. Embeetestillemisnie jaapan 2011 krïevi unnemes uktsie vaaksjomh tjirrehtidh saemien learohki reaktajgumjie regijovnesne.

Ööhpehtimmiedirektovraatem birri vaaksjomem jåarhkedh 2012. Dellie lij Fylhkenålma Oslosne jÿh Akershusenesne mij vaaksjomem tjirrehti saemien learohki reaktajgumjie. Fylhkenålmaah edtjin illedahkide vaaksjoemijstie reektedh Ööhpehtimmiedirektovraatese goevten 28.b. 2013 åvtelen. Aarebi vaaksjomh vuesiehtieh dah joekehtsh jeenjemaasth sjïdtieh dan åvteste akte ensi vuekie fååtese tjïelten dïedtide, juktie saemien learoehkidie lierehtimmiem vedtedh saemien gïelesne. Aaj reekteme faatoes learoeverhtieh Leah akte haesteme lierehtæmman saemien gïelesne. Lissine illedahke vuesehte akti veajkoej dle learohkh lierehtimmiereaktine saemien gïelesne eah reaktoe tæjmoetaallem åadtjoeh, faage- jÿh tæjmoejoekedimmiem mietie Maahtoe-lutnjemisnie. Vååjnoe goh skuvleaajhterh joekehtslaakan tæjmoetaallide saemienlierehtæmman gïetedieh.

Dïhte sjïere vaaksjomebarkoe daejnie teemine ij Leah jåarhkeme goh akte prijoriteradamme suerkie jaepien 2013. Sæmies embeeth Leah

læjhkan veeljeme vaaksjomem tjirrehtidh saemien learohki reaktajgumie aaj 2013.

Råajvarimmie 12 **Staeriedimmie faage- jñh** **tæjmoejoekedimmeste**

Tjåadtjoehtæjjah: Maahtoedepartemeente, Saemiedigkie, Ööhpehtimmiedirektovraate

Akte barkoedåehkie tjirkijugumie Saemiedigkeste, Ööhpehtimmiedirektovraateste jñh Maahtoedepartemeenteste leah reektehtsem deallahtamme faage- jñh tæjmoejoekedimmien bijre learohkidie mah lierehtimmiem saemien gielesne utnieh. Ööhpehtimmiedirektovraate lea aktem gööktejuakeme govlehtimmiem tjirrehtamme orre maalli bijre faage- jñh tæjmoejoekedæmman, jñh sov juvnehtimmieh Maahtoedepartemeentese seedteme. Saemiedigkierarie aamhtesem gïetedi goevten 2013. Gïjren 2013 Maahtoedepartemeente Saemiedigkine råårestalleme juktie orre faage- jñh tæjmoejoekedimmien vihtiestidh skuvlejaepien 2013/2014 ræjeste.

Råajvarimmieh 13 **Viermie maajhööheptæmman**

Tjåadtjoehtæjjah: Ööhpehtimmiedirektovraate/fylhkenålma/jolles kuvlh

Fierhten jaepien Finnmarhken fylhkenålma viermiejåanghkoeh öörnede lohkehtæjjide mah maajööhpehtimmiem jïjtse fylhkesne vedtieh. Fylhkenålma jolleskuvligumie jñh sjyöhtehke laavenjostoguejmiejgumie laavenjostoe faagesuerkien sisnjelen. Lohkehtæjjadåehkesne lohkehtæjjah maadthskuvlijste jñh jåarhkeskuvlijste Tromseste jñh Finnmarhkeste.

Råajvarimmie 14 **Laavenjostoe Sveerjine** **saemienööhpehtimmien bijre**

Tjåadtjoehtæjjah: Maahtoedepartemeente

Reektehtse "Forslag til tiltak for å øke samarbeidet mellom Norge og Sverige for å styrke samiskopplæringen - med særlig vekt på

sør- og lulesamisk" (Raeriestimmie råajvarimmide juktie laavenjostogem Nöörjen jñh Sveerjen gaskem lissiehtidh juktie saemienlierehtimmiem nænnoestehtedh – joekoen åarjel- jñh julevsamien) deallahtamme sjïdti Sveerjen Ööhpehtimmiedepartemeentese jñh Nöörjen Maahtoedepartemeentese tsiengelen 2012. Reektehtsisnie vääjnoes sjædta dah laanth vienhtieh vihkeles laavenjostogem jåerhkedh, jñh noerhtesaemien byöroe meatan vaaltasovvedh åarjelsaemien jñh julevsamien gieleine ektine. Edtja aaj barkedh ovmesse noerhtelaanti kanaaline, guktie Sævmie aaj meatan sjædta laavenjostosne. Reektehtse vihteste fierhten jaepien/bieliejaepien tjåanghkoeh byöroeh öörnesovvedh, juktie sinsitniem bievnedh barkoen bijre fiere guhtene laantesne. Tjåanghkosne Stuehkesne ruffien 2013 tjirkijh Sævmeste aaj lin meatan. Gaajhkh golme laanth leah tjarke tjierrestamme dah sjïhtieh laavenjostogem jåerhkedh.

Råajvarimmie 15 **Projektelaavenjostoe** **saemienööhpehtimmien bijre raasti** **rastah**

Tjåadtjoehtæjjah: Deatnun tjielte

Utsjoken skuvle Sævmesne jñh Sirman skuvle Nöörjesne lierehtimmien bijre laavenjostogeh saemien gielesne jñh kultuvredaajrosne. Skuvlh sæmies ööhpehtimmiem ektesne utnieh. Dah seamma learoevierhtieh åtnasuvvieh raasten gåabpaginie bieline. Prosjekte aaj lohkehtæjjah bihkede. Utsjoken tjielte jñh Deatnun tjielte aaj saemienlierehtimmien bijre maanagiertesne laavenjostogeh. Prosjekte gaskem jeatjah kuvsjh öörnede maanagierte- jñh skuvlebarkijdie tjïeltine, jñh learoevierhtieh saemien gielesne jñh eatnemefagesne evtiedieh.

Prosjekte beetnehdåarjoem åådtje gellijste, Lapplands förbund, Nordkalottrådet, INTERREG IVA, Davvin Sapmi, Utsjoken tjielte, Saemiedigkie Nöörjesne, Orrestehteme-, reereme- jñh gærhkoedepartemeente, Deatnun tjielte jñh Deatnu saemien gielejarnge. Prosjekte evalueradamme sjïdti 2011, jñh orrije rihkeden 2013. Evalueradimmie vuesehte skuvle- jñh

maanagiertelaavenjostoe lea vihkeles dovne eejhtegidie, lohkehtæjjide jñh learoehkidie. Laavenjostoe lea hijven maanaj jñh noeri saemien gieleaátnoen gaavhtan, jñh gieledaajroeh nænnoesábpoe sjídtieh. Evalueradimmie juvnehte skuvle- jñh maanagiertelaavenjostoem nænnoestehtedh.

Råajvarimmie 16 **Saemien learoevierhtieh – dorjemasse, deallahtimmie jñh jarkoestimmie** *Tjåadtjoehtæjja: Saemiedigkie*

Saemien lierehtimmievierhtieh utnedh lea eevre daerpies jis giele edtja hijvenlaakan evtiesovvedh, jñh aktem hijven lierehtimmiefaalenassem gorredidh saemien learoehkidie. Gaajh daerpies saemien lierehtimmievierhtiejgummie, jñh dan minngemes tijjen dle aaj daerpies sjídteme digitaale lierehtimmievierhtiejgummie. Saemien maanah jñh noerh leah guhkene minngielisnie etnihken nõörjen maanah jñh noerh, gosse veahkan bijre digitaale lierehtimmievierhtijste ietniengielesne, jñh jeatjah lierehtimmievierhtie ietniengielesne - dej konsekvensigummie daate sjugnede. Maahtoedepartemeente vierhtieh Saemiedægkan lyjke fierhten jaepien juktie lierehtimmievierhtieh evtiedidh.

Saemiedigkie diedtem átna saemien lierehtimmievierhtieevtiedimmien ávteste, dah fierhten jaepien prijoriteradimmieh leah vâajnoes Saemiedigkien budsjedtesne.

Råajvarimmie 17 **Bievneseråajvarimmie reaktoen jñh diedten bijre saemienlierehtæmman** *Tjåadtjoehtæjja: Ööhpehtimmiedirektovraate/ fylhkenålmah/Saemiedigkie*

Daelie bievnesh saemien lierehtimmien bijre ovmessie sijnine gâávnesh nedtesijjesne udir.no. Voestes bieliejaepien 2013 bievnesh saemien lierehtimmien bijre edtjeh tjöönghkesovvedh nedtesæjrosne. Naemhtie aelhkebe sjædta skuvlese jñh skuvleaaajhteridie, sjiehteles aamhtesh gaavnedh saemien lierehtimmien bijre.

Saemiedigkie bievnesh jñjtse nedtesæjrosne átna saemien maanaj lierehtimmiereaktaj bijre saemien gielesne. Saemiedigkie aaj iktemearan reaktaj bijre beavna, jñh guktie edtja darjodh juktie reaktide áadtjodh gosse eejhtegh jñh mubpieh dan bijre gihtjeh. Saemiedigkien barkosne tjíeltsoejkesjigummie, dle Saemiedigkie tjíeltide voerkele dan diedten bijre tjíelth utnieh saemien maanaj reaktaj bijre bievnesh maanagiertesne jñh skuvlesne. Saemiedigkie haasta tjíeltide bievnesh saemien maanaj reaktaj bijre meatan vaeltedh dej sñejhme bievnesebarkosne tjíelten maanagierte- jñh skuvlefaalenassen bijre.

Råajvarimmie 18 **Vijhten-jaepien geervelierehtimmie- programme saemien gielesne** *Tjåadtjoehtæjja: Saemiedigkie*

Díhte vijhtenjaepien kvalifiseradimmie- jñh dáárrehtimmieprogramme saemien gielesne jollebe ööhpehtæmman lea sov minngemes jaepesne. Saemiedigkie lea budsjedtesne jaapan 2013 lyjkeme 800000 krávnah programmese. Kvalifiseradimmie- jñh dáárrehtimmieprogramme saemien gielese jollebe ööhpehtæmman lea, laavenjostosne saemien giele- jñh kultuvrejarngigummie, hijven lyhkesamme aktem fleksijbele lierehtimmiefaalenassem vedtedh saemien gielesne. Reektehtse jaapan 2012 vuesiehti vielie goh tjuetie almetjh leah saemienlierehtimmie aalkeme, jñh jeenjesh dejstie leah guhkiebasse lohkeme, vuesiehtimmien gaavhtan semesteraamhte noerhtesaemien gielesne.

Råajvarimmie 19 **Saemien geervelierehtimmieprojekte** *Tjåadtjoehtæjja: Fylkesmannen i Nordland*

Lavangen tjíelte lea Nordlaanten Universiteetine ektine Ulpan-vuekiem vuartasjamme, jñh vuartasjamme mejtie saemienlierehtæmman sjeahta. Vuekiem vuartasjamme illedahki mietie mejtie jakseme, faageles krievenassh samien-lohkehtæjjide mah sijhtieh vuekiem nuhtjedh,

jih mejtie gáarede dam vuekiem sjiehtedidh saemien tsiehkide. Joekoen julev- jih áarjelsaemien gielese daate vuekie maahta gaajh nuhteligs áarrodh, juktie gieleutnjijidie lissiehtidh. Nordlaanten Universiteete aktem faageles vuarjasjimmiem vuekeste dorjeme, jih vihtiestamme dihte sájhta gaajh nuhteligs áarrodh juktie saemienlierehtimmiem radtjoes darjodh. Lavangen tjielte aalka dam vuekiem maanagiertesne nuhtjedh, jih Nordlaanten fylhkenálma sájhta kuvsjem faalehtidh áarjel- jih julevsae- mien lohkehtájjidie, juktie vuekien bijre lieredh, jih naemhtie sagke buerebe illedahkh hoksedh saemien lierehtimmesne.

Ráajvarimmie 20 **Áarjelsaemien gielelierehtimmie geerve almetjidie**

Tjáadtjoehtájja: Nordlaanten fylhkenálma

Daate ráajvarimmie lea meatan orreme ráajvarimmesne 19, gosse voestegh fokusem utni ajve saemienlierehtæmman geerve almetjidie. Mænngan aaj illedahkh vuartasjamme gaskem jeatjah Wales'te jih Skottlaanteste, daate Ulpanvuekie maahta seamma hijven áarrodh nuerebe ulmiedáehkide. Dah mah daelie maahtoelutnjemem faalasuvvieh, sijhtieh dan ávtteste maethedh daam maahtoem nuhtjedh saemienkuvsjide dovne geerve jih noere almetjidie.

Ráajvarimmie 21 **Alfabetaseradimmieprogramme geerve almetjidie Tromsesne**

Tjáadtjoehtájja: Tromsen fylhkentjielte

Prosjekte vierhtieh áadtjoeji Orresteheme-, reereme- jih gærhkoedepartemeenteste jaepien 2009 jih 2010. Faatoes beetnehdárjoen gaavhtan jeatjah suerkijste, prosjekte ij leah tjirrehtamme. Vierhtide dan ávtteste báástede gieseeme.

Ráajvarimmie 22 **Saemien lohkehtájjaööhpehtimmie**

Tjáadtjoehtájja: Maahtoedepartemeente

Saemien jolleskuvle saemien maadthskuvlelohkehtájja-ööhpehtimmiem faalehte daltesidie 1-7 jih 5-10, akten jijtse nasjovnaale mieriesoejkesjen mietie. Mieriesoejkesje lea vihtiestamme Maahtoedepartemeenteste, jih dejtie bijjemes nasjovnaale nænnoestimide vadda gáhkoe jih áejviebiehkiej bijre ööhpehtimmine. Daelie ajve Saemien jolleskuvle mah dagkeres ööhpehtimmiem faalehte. Akte jijtse mieriesoejkesje saemien maanagiertelohkehtájja ööhpehtæmman aaj evtiesovveme. Daelie dam gietedeminie, jih sájhta dam vihtiestidh dan varke gáarede.

Nordlaanten universiteete studijh julevsae- mien gielesne faalehte bachelorgraaden raajan. Dah studijh julevsae- mien gielesne edtjeh gaskem jeatjah lohkehtájjustudentide áarrodh.

Noerhte-Trööndelagen jolleskuvle studijh áarjelsaemien gielesne 1, 2 jih 3 faalehte. Dah studijh leah g.j lohkehtájjidie mah ööhpehtimmiemahtoem áarjelsaemien gielesne sijhtieh.

Ruffien 2010 Maahtoedepartemeente aktem sjiere lohkehtájjaööhpehtimmieregijovnem saemien lohkehtájjaööhpehtæmman tseegki. Regijovnesne Saemien jolleskuvle, Finnmarhken jolleskuvle, Tromsøen Universiteete, Nordlaanten universiteete jih Noerhte-Trööndelagen jolleskuvle. Regijovne ovmessie gyhtjelassigujmie barka saemien lohkehtájjaööhpehtimmiem bijre.

Ráajvarimmie 23 **Ráajvarimmie juktie dárrehtidh saemien lohkehtájjaööhpehtæmman jih lohkehtájjaööhpehtæmman saemien gieline faagegievlesne**

Tjáadtjoehtájja: Maahtoedepartemeente

Maahtoedepartemeente lea 2011 raejeste fierhten jaepien ráajvarimmiesoejkesjh evtiedamme, juktie saemien lohkehtájjaööhpehtæmman dárrehtidh. Ráajvarimmiesoejkesjh reaktaváaromem utnieh nasjovnaale dárrehtimmiestrategijesne Saemien jollebe ööhpehtæmman. Strategije jáhta boelhken 2011-2014. Saemien lohkehtájjaööhpehtimmieregijovne,

Noerhte-Tröndelagen jolleskuvlesne ávte-gietjesne, sjiehtesjimmiem dáárrehtimmiestrategijeste stuvrie. Reekteminie akten hijven evtiedimmiem bijre. Maahtoedepartemeente barkoem gietskies mieresne giehtjede.

Råajvarimmie 24 **Goerehtalledh man jijnjh saemiengielen lohkehtæjjah daerpies**

Tjåadtjoehtæjja: Maahtoedepartemeente

Stillemprievesne jaepien 2009, Ööhpehtimiedirektovraate birresovvi aktem goerehtallemem dáárrehtimmiévåaroemistie tjirrehtidh jñh man jijnjh saemiengielen lohkehtæjjah daerpies, g.j. joekedamme dejtie golme saemien gielide. Ööhpehtimiedirektovraate lea reekteme akte dagkeres goerehtallemesæjhta fer guhkiem ryöhkedh jñh fer dovres sjidtedh. Reektehtsisnie *Kunnskapsløftet 2006. Samisk – Mot en likeverdige skole? (Maahtoelutnjeme 2006. Saemien – akten seammavyörtegs skuvlen vööste?)* akte stoerre barkoe dorjesovveme juktie lohkehtæjjamaahtoem goerehtalledh. Sov jaepiereektehtsisnie jaapan 2012, direktovraate jeahta dah aerviedimmiem lohkehtæjjavaanoen bijre saemien maahtojne, leah dan jeenjesh, ihke direktovraate veanhta ij leah daerpies dam vielie goerehtalledh. Maahtoedeparatemeente lea siemes direktovraaten vuarjasjimmine.

Råajvarimmie 25 **Tjeavadimmie bielijste studijelaajkoste**

Tjåadtjoehtæjja: Maahtoedepartemeente

2010 raejeste aktem öörnegem sjiehtesji tjeavadimmiem bijre studijelaajkoste 50 000 kråvnaj raajan, dejtie studentidie mah 60 studijepoengh jallh vielie saemien gielsesne illieh, goh akte bielie daejstie ööhpehtimmijste:

- Saemien siejhmeloehkehtæjjaööhpehtimmie (Saemien jolleskuvle)
- Saemien aarhskuvlelohkehtæjjaööhpehtimmie (Saemien jolleskuvle)
- 60 studijepoengh saemien gielse (gaajhkh saemien gielh) goh akte bielie siejhmeloehkehtæjjaööhpehtimmeste

Öörnege aaj lååjkedæjjah feerhmie mah daejtie ööhpehtimmide vaeltieh:

- 60 studijepoengh saemien gielse (gaajhkh saemien gielh) dastegh lååjkedæjja aarebi lea praktisk-pedagogeles ööhpehtimmiem illeme (daaroen PPU)
- Praktisk-pedagogeles ööhpehtimme (daaroen PPU) dastegh lååjkedæjja aarebi lea 60 studijepoengh illeme saemien gielsesne (gaajhkh saemien gielh)
- 60 studijepoengh saemien gielse (gaajhkh saemien gielh) dastegh lååjkedæjja aarebi lea aarhskuvlelohkehtæjjaööhpehtimmiem illeme
- Illeme aarhskuvlelohkehtæjjaööhpehtimmie dastegh lååjkedæjja aarebi lea 60 studijepoengh illeme saemien gielsesne (gaajhkh saemien gielh)

Mieriedimmie bååstedemaaksoen bijre lea Lånekassen nedtesæjrojne www.lanekassen.no.

Råajvarimmie 26 **Åarjelsaemien maanagierteeråajvarimmieh**

Tjåadtjoehtæjja: Nordlaanten fylhkenålma

Råajvarimmien ulmie lea maanagierteerbarkiji giellemaahtoem jñh kultuvrelle maahtoem saemien gielsesne nænnoestehtedh julev- jñh åarjelsaemien dajvine. Råajvarimmie lea jáhteme 2009 raejeste, golme fierhtenjaepien tjåanghkoiejgumie dovne julevsamien jñh åarjelsaemien dajvesne. Dovne Saemiedigkie, Nordlaanten fylhkenålma, Nordlaanten Universiteete jñh Noerhte-Tröndelagen jolleskvule jñh saemien faagealmetjh leah meatan orreme prosjektesne. Jeenjesh prosjektem dáarjoehatamme dovne åarjelsaemien jñh julevsamien dajvijste.

Råajvarimmie 27 **Julevsamien maanagierteeråajvarimmie**

Tjåadtjoehtæjja: Nordlaanten Fylhkenålma

Vuartesjh reektemem 26.råajvarimmeste bijjielisnie.

Råajvarimmie 28 **Saemien gieleråajvarimmieh maanagierte- tesne**

Tjåadtjoehtæjja: Nordlaanten fylhkenålma

Ajve akte julevsamien maanagierte gåavnese Nordlaantesne, jñh akte maanagierte julevsamien goevtesinie. Lissine jñjnñh maanagiertebar-kijh fylhkesne fåatesieh, mah julevsamien maehtieh. Árran jñh Jentoftsletta maanagierte leah laavenjosteme juktie julevsamien learoevierhtieh evtiedidh, jñh laavlomh julevsamien gielse jarkoestidh. Maanagierte jñh aktegsbar-kijh leah sinsætñan guessine mñnneme, jñh daamtaj sinsitnine gaskesadteme. Dah leah jarkoestimmien, dorjemassen jñh átnoen bijre materijelleste laavenjosteme, mah leah stoerre aevhkine orreme barkijidie mah eah julevsamien haalvoeh. Dah barkijh leah aaj meatan orreme jñh dan bijre laavenjosteme tjåanghkojne, mah leah 26. jñh 27. råajvarimmien sjeekenisnie orreme, buerkiestamme bijjielisnie.

Råajvarimmie 29 **Áarjelsamien gielsebie**

Tjåadtjoehtæjja: Nordlaanten fylhkenålma

Nordlaanten fylhkenålma lea 2008 raejeste 2011 raajan göökte fierhtenjaepien áarjelsamien gielsebie sieh tjirrehtamme Sveerjen Saemieskuvlestávrojne ektine, tjåanghkan gaektsie gielsebie sieh. Jñjnñh learohkh meatan orreme daejnie gielsebie sine, jñh dáájrehtimmie vuesehte dah gielsebie sieh leah vihkeles orreme ihke learohkh áadtjoeh samien náhtadidh mubpiejgumie ektine. Dah beetnehdáarjoh leah Orrestehteme-, reereme- jñh gærhkoedepartemeenteste jñh Interregeste báateme. Beetnehdáarjoh Interregeste orriji jaepien 2011. Orrestehteme-, reereme- jñh gærhkoedepartemeente lea jahteme dah sñjhtieh gielsebie sieh edtjieh jáerhkedh. Nordlaanten fylhkenålma svienske ööhpehtimmieáejvieladtjigumie govlesadta juktie gielsebie side guhkiedidh.

Råajvarimmie 30 **Julevsamien gielsebie**

Tjåadtjoehtæjja: Nordlaanten fylhkenålma

Julevsamien gielsebie öörnesovvi 2012 Johkemehkesne. Gielsebie sie lij akte laavenjostoe Dragen skuvlen jñh saemieskuvli gaskem Gállivarresne jñh Johkemehkesne. Nöörjen bieleshte medtie luhkie learohkh lin meatan. Edtja julevsamien gielsebie siem öörnedidh nöörjen bielesne jaepien 2013. Edtja råajvarimmien virjiedidh guktie jienebh julevsamien learohkh nöörjen bieleshte maehtieh meatan árrodh. Råajvarimmie lea vihkeles juktie dam raasten dáaresth julevsamien laavenjostoem nænnoestehdedh. Vuarjesjeminie aaj jeatjah laavenjostoevuekieh julevsamiej gaskem nöörjen jñh sveerjen bielesne.

Råajvarimmie 31 **Karrierebiehkedimmie samien learoh- kide jñh kandidaate**

Tjåadtjoehtæjja: Nordlaanten fylhkenålma

Nordlaanten universiteete lea tjarke barkeme juktie studenth dáárrehtidh bachelorööhpehtæmman julevsamien gielse. Akte skreejremeråajvarimmie öörnesovvi dejtie studentie mejtie vienhti sñjhtin aelkedh, goevten jñh ruffien 2012. Lissine aktem plaeriekampanjem tjirrehti dejniem seamma aajkojne. Aaj råajvarimmieh aalkeme juktie svienske studenth studijese dáárrehtidh. Állesth 21 learohkh leah bachelorööhpehtimmien aalkeme, jñh jienebh dejtie Sveerjeste báetieh. Råajvarimmie lea statusem nænnoestahteme julevsamien gielse, jñh julevsamien gielse jñjnñjem hijven állermaehtemem áadtjeme meedijinie. Daelie barkeminie sagke jienebh julevsamieh jollebe ööhpehtæmman dáárrehtidh. Nordlaanten universiteete lea aaj aktem julevsamien kandidaatem seehteme juktie vihtieslaakan studentedáárrehtimmie barkedh julevsamien gielsestudijidie.

Råajvarimmie 32 **Kuvsje maajhööhpehtimmiepedagogih- kesne**

Tjåadtjoehtæjja: Nordlaanten fylhkenålma

Jñjnñh áarjelsamien lohkehtæjjah eah byjjes lohkehtæjjaööhpehtimmien utnieh, jñh vaenie lohkehtæjjah byjjes maahtoem maajhööhpeh-

timmiedidaktihkesne utnieh. Nordlaanten fylhkenålma lea dan ávteste vuajname daerpies kuvsjem faalehtidh maajhõhpehtimmiedidaktihkesne saemienlohkehtæjjide maadthskuvlesne jìh jàarhkeõhpehtimmesne. Kuvsjem tjìrreh-tamme Norsk nettskole'n tjìrrh. Gõõkte tjàanghkoeh orreme jìh akte seminaare gusnie medtie 20 àarjelsaemien lohkehtæjjah lin meatan. Dah lohkehtæjjah leah beavneme daate raaivarimmie lea dej maahtoem nannoestahteme juktie kvalitatijve hijven lierehtimmiem vedtedh maajhõhpehtimmien tjìrrh.

Raaivarimmie 33

Evtiedimmieprojekte Noerhte-Trõõndelagen fylhkentjìeltesne

Tjåadtjoehtæjja: Noerhte-Trõõndelagen fylhkentjìelte

Noerhte-Trõõndelagen fylhkentjìelte aktem regijovnaale dahkoesojkesjem àarjelsaemien gïelese jìh kultuvrese 2013-2017 dorjeme. Soejkesjen àejvieulmie lea g.j. gorredidh jìh nannoestehtedh Noerhte-Trõõndelagen fylhkentjìelten regijovnaale dièdtem, viehkine iktedimmiemaallh saemien gïelelierehtæmman dennie 13-jaepien skuvlebaelien jìh jollebe õhpehtimmesne. Soejkesjen akte raaivarimmiebielie 1 dejtie raaivarimmide jìjtse gïehtelimmesne, jìh akte raaivarimmiebielie 2 dejtie regijovnaale iktedimmieraaivarimmide saemien gïelelierehtæmman abpe õhpehtimmesne.

Raaivarimmie 34

Raeriestimmie jàarhkeskuvline àarjelsaemien dajvine

Tjåadtjoehtæjja: Saemiedigkie jìh sjoyhthekke fylhkentjìelth

Noerhte-Trõõndelagen fylhkentjìelte lea sov regijovnaale dahkoesojkesjisne àarjelsaemien gïelese jìh kultuvrese 2013 -2017 jeahteme dah, dennie raaallesne goh regijovnaale aktõõre, sijhtieh skraejriem valetedh jìh laavenjostedh jeatjah aktõõrigujmie mah dièdtem utnieh. Akte dejstie raaivarimmijste dahkoesojkesjisnie lea regijovnaale raeriestimmiedïenesje àarjelsaemien lierehtæmman. Ussjedamme raeriestimmiedïenesje gaskem jeatjah edtja sertiestimmie-

boelhkide jìh tsoepkenasside gïelelierehtimmieprosesseesne feerhmedh, laavenjostoem àarjelsaemien gïelejarnigigujmie evtiedidh jìh struktuvreradidh, jìh jollebe õhpehtæmman dârrehtidh.

Akte laavenjostoe lea aalkeme Noerhte- jìh Àarjel-Trõõndelagen fylhkentjìelti jìh Saemiedigkien gaskem, juktie regijovnaale raeriestimmiedïenesjem tseegkedh àarjelsaemien lierehtæmman.

Raaivarimmie 35

Jealajimmie saemien gïeleste marhkesaemien dajvine Àarjel-Tromsesne jìh Noerhte Nordlaantesne

Tjåadtjoehtæjjah: Orrestehteme-, reereme- jìh gærhkoedepartemeente jìh Nordlaanten fylhkenålma

Vàrdobáiki - saemien jarnge, lea dièdtem àádtjeme piloteprosjektine nïerhkedh, juktie saemien gïelem marhkesaemien dajvine jealajidh. Vàrdobáiki barkeminie juktie laavenjostoem gïelevierhtiejgujmie tseegkedh Sveerjen bielesne. Dah sijhtieh gaskesem tseegkedh saemiestæjjajgujmie mah maehtieh vierhtine àrrodh gïelebiesine, raaivarimmieh saemien maanagiertesne jìh jeatjah õõrnedimmieh gusnie fokuse lea gïele. Dah joe Sveerjesne orreme juktie vaaksjoehtidh, jìh tjàanghkoeh orreme juktie viermieh bigkedh raasten rastah.

Raaivarimmie 36

Jealajimmie luvliesaemien gïeleste jìh kultuvreste

Tjåadtjoehtæjja: Orrestehteme-, reereme- jìh gærhkoedepartemeente

Skoltesamisk kultur over grenser (Skoltesaemien kultuvre raasti rastah) lea akte laavenjostoeprosjekte golme laanti gaskem, Sàevmie, Nõõrje jìh Russlaante. Prosjekte eelki voerhtjen 1.b. 2010, jìh prosjektereehtsem bõõkti goeven 20.b. 2012. Prosjekten àejvieguejmie lij Saemiedajven õhpehtimmiejarnge Inarisne, Sàevmesne. Nõõrjesne laavenjostoeguejmie lij Østsamisk museum Neidenisnie, mij aaj lij

tjåadtjoehtæjja dan russiske prosjektebielien åvteste. Abpe prosjekte beetnehdårjoeh åådtjeme INTERREG IV A Noerhte-Sápmi programmeste, akte bielie dehtie Europeejen Regijovnaale-evtiedimmiefoenteste. Lissine Barentssekretariate jñh Orrestehteme-, reereme- jñh gærhkoedepartemeente beetnehdårjoem vadteme Østsamisk museumen prosjektekotovrese.

Prosjekten åejvieulmie lij luvliesaemien /skoltesaemien kultuvrem, gïelem jñh identiteetem nænnoestehdedh jñh evtiedidh aktene raastendåaresth perspektijvesne Sáevmesne, Nöörjesne jñh Russlaantesne. Akte vihkeles ulmie prosjektine lij laavenjostoem nænnoestehdedh aktööri gaskem ovmesse daltesinie daejnie laantine, jñh aktem raastendåaresth viermiem jñh krïevenassh sjugniedidh juktie kultuvren aerpievuekieh sertiestedh boelvi gaskem.

Vielie goh 350 almetjh lin meatan Nöörjeste jñh Russlaanteste prosjekten darjoeminie mah lin ryökteth stuvreme dan luvliesaemien/skoltesaemien siebriedahken vööste. Bïevnesh luvliesaemiej/skoltesaemiej, kultuvreaerpien jñh dan juhtije prosjekten bijre, regijovnaale, nasjovnaale jñh gaskenasjovnaale sijjine, gaahpoeh öörnedimmine böökhti.

Nænnoestehdeme jñh jealajimmie dehtie luvliesaemien/skoltesaemien gïeleste lij jarngesne prosjektesne. Ulmie lij aalkoegïelelïe-rehtimmine nïerhkedh, jñh daajroem jñh ïedtjem lissiehtidh gïelese Nöörjesne jñh Russlaantesne. Tjïjhtje almetjh lin meatan dennie voestes luvliesaemien /skoltesaemien gïelekuvsjesne mij gåess'akt lea öörnesovveme Nöörjesne.

Luvliesaemien/skoltesaemien ööhpehtimmiematerijelle daelie nöörjen jñh russiske gïelesne gååvnese jñh digitaalelaakan. Dïhte digitaale materijelle jñh tjojematerijelle leah universellelaakan hammoedamme, guktie dïhte maahataåtnasovvedh gaajhkine golme laantine. Østsamisk museum soejkesjeminie gïelebarkoem jærhkedh gïelekuvsjigujmie Nöörjesne jñh Russlaantesne Saemien maahtoejarnGINE ektine Lovozerosne.

Råajvarimmie 37 Jealajimmie pijtesaemien gïeleste jñh kultuvreste

Tjåadtjoehtæjja: Orrestehteme-, reereme- jñh gærhkoedepartemeente

Árran – julevsaemien jarnge, aktem åvteprosjektem tjïrrehti sijjienommi bijre pijtesaemien dajvesne gïjren 2010. Åejvieprosjekte eelki tsïengelen 2011.

Prosjekten ulmieh leah:

Sijjienommh skraejrine nåhtadidh juktie:

- Vuesiehtidh jñh daajroem geerjehtidh saemien kultuvren, gïelen jñh histovrijen bijre
- Skreejredh guktie ïedtje læssene saemien kultuvren, gïelen jñh histovrijen bijre
- Sjiehteladtedh juktie saemien ektievotem jñh identiteetem nænnoestehdedh

Dæjtie ulmiedåehkide jaksedh ovmesse vuesiehtimmieråajvarimmiej tjïrrh:

- Saemien byjresh pijtesaemien dajven sisnie jñh ålkolen
- Árrojeh dejnie sjyöhtehke tjïeltine mah daajroeh fååtesieh dan saemien bijre sijjen voengesne
- Dotkijh, museumbarkijh jñh voenges histovrikerh mah ïedtjem utnieh gïelejñh kultuvrehistovrijese dennie pijtesaemien dajvesne

Voestes åejviebielie sijjienommeprosjektteste, vihtiestimmie sijjienommijste, lea orrijamme jñh reektethse gååvnese. Mubpie bielie åejvieprosjektteste, vuesiehtimmie sijjienommijste, edtjeh gaervies årrodh jaepien 2013.

Voestes bielie prosjektteste lea maakseme Orrestehteme-, reereme- jñh gærhkoedepartemeenteste jñh Saemiedigkeste. Nordlaanten fylhkentjïelte jñh Saemiedigkie leah beetnehdårjoem vadteme prosjekten vuesiehtimmiebealan.

Nuhtjedh – byögkelesvoeten faalenassem saemiengielesne lissiehtidh utniji- die gaajhkine siebriedahkesijjine

Råajvarimmie 38

Saemielaaken gielenjoelkedassh vuar- tasjidh

Tjåadtjoehtæjja: Orresteheme-, reereme- jìh gærhkoedepartemeente

Orresteheme-, reereme- jìh gærhkoedeparte-
meente lea saemielaaken gielenjoelkedasside
gìehtjedamme, tjoevkesisnie dejstie nasjovnaale
jìh gaskenasjovnaale diedtjiste mejtie àtna
saemien gieli àvteste. Orresteheme-, reereme-
jìh gærhkoedepartemeente aktem reektehtsem
Saemiedægkan seedteme daehtie gièhtjedim-
meste, goh akte vâarome juktie digkiedidh jìh
ràårestalledh dàeriesmoeretjoelmi bìjre mah leah
ektiedamme gielenjoelkedasside.

Råajvarimmie 39

Toelhkeööhpehtimmie jìh autorisasjovne toelhkijste

*Tjåadtjoehtæjjah: Orresteheme-, reereme- jìh
gærhkoedepartemeente jìh Maahtoedeparte-
meente*

Saemien jolleskuvle lea, laavenjostosne
Nordlaanten Universiteetine, Noerhte-
Trööndelagen Jolleskuvline jìh Oslon

Jolleskuvline, daan beajjetje toelhkeööhpeh-
timmiefaalenassem vuartasjamme, jìh rae-
riestimmiejgumie bàateme guktie maahta
toelhkeööhpehtimmie saemien gielide
nænnoestehtedh.

Oslon Jolleskuvle faalenassem àtna toelhkeööh-
pehtimmie bìjre. Skuvle toelhkeööhpehtim-
mie nedtesne faalehte jieniebinie gieline –
”talking i offentlig sektor” (toelkestimmie
byögkeles suerkesne). Prijoriterede saemien
gièlem fierhten jaepien, men jis edtja studijidie
aelkedh dle tjuaara aktem vihties lãhkoem
studentijste utnedh.

Bievnesisnie St. 6 (2012-2013) *En helhetlig*

integreringspolitikk. Mangfold og fellesskap, dle
reerenasse aktem vuartasjimmiem bieljelamme,
guktie toelhkedienesje byöroe öörnesovvedh.
Maana-, mïrrestalleme- jìh ektiedimmie-
departemeente aktem byögkeles moenehtsem
nammoehtamme mij edtja daanbeajjetje
dienesjh vuartasjidh jìh raerieh raeriestidh juktie
kvaliteetem lissiehtidh toelhkedienesjisnie.
Toelhkeme saemien gièlese jìh saemien gièleste
aaj akte bielie daehtie barkoste. Maahtoe
saemien gielen bìjre moenehtsisnie gååvnese.

Råajvarimmie 40

Evalueringe jåarhkeööhpehtimmeste

*Tjåadtjoehtæjja: Maana-, mïrrestalleme- jìh
ektiedimmiedepartemeente*

Jåarhkeööhpehtimmie «Barnevern i et minori-
tetsperspektiv» lea evalueradamme, jìh tjaktjen
2012 raejeste vihth faalesovvi jolleskuvline
Finnmarhkesne, Lillehammerisnie, Oslone jìh
Telemarhkesne.

Råajvarimmie 41

Vaaksjomeöörnegen mieriedimmieh vihtiestidh

*Tjåadtjoehtæjja: Maana-, mïrrestalleme- jìh
ektiedimmiedepartemeente*

Maanavaarjelimmie edtja saemien gielen jìh
kultuvrelle ektievoetem krööhkedh gosse
hoksem mubpide vadata jìh maanah orre sæjjan
bãetieh.

Jarkelimmieh leah nænnoestamme mieriedim-
mesne vaaksjomen bìjre maanajgumie maana-
vaarjelimmieinstitusjovnine hoksen jìh
bãehtjierdimmie gaavhtan, jìh mieriedimmesne
foestehiejmen bìjre. Aajkoe daej jarkelimmiej-
gumie lea tjyölkehkbãpoe darjodh vaaksjome
edtja dorjesovvedh guktie saemien maanaj
reakta gièlem jìh kultuvrem gorredidh,
foestehiejmine jìh maanavaarjelimmieinsti-

tusjovnine illesuvvieh. Dah jarkelimmieh eelkin juhtedh suehpeden 1.b. 2012.

Råajvarimmie 42

Toelhkediensjhealoesieltine

Tjåadtjoehtæjja: Healsoe- jìh hoksedepartemeente

Stillemetjaatsegisnie dejtie regijovnaale healoesieltide lea krïeveme toelhkediensjhe tseegkedh dejtie skïemtjijidie mah dam daarpsjeh. Vijriesåbpoe aaj krïeveme råajvarimmiejgumie nïerhkedh juktie barkiji gïele- jìh kultuvremaahtoem nænnoestehtedh ektiedamme dejtie saemien årroejidie.

Healsole Noerhte RHF stillemem åadtjoeji 2010 juktie finaniseradidh jìh tjìrrehtidh aktem 2-jaepien toelhkeprosjektem, juktie toelhkediensjem dejtie saemien årroejidie bueriedidh. Reekteme prosjekten bijre aktene fierhten jaepien bìevnesisnie Healsole- jìh hoksedepartemeentese.

Galhkuvekonferanse prosjektese lij Saemiedigkesne voerhtjen 23.b. 2013. Konferansesne dam gaervies reekhtsem àehpiedehti. Daam visjovnem àehpiedehti:

Soejkesje jìh hàhkoe àvtese lea aktine saemien toelhkestimmiedïenesjine nïerhkedh videoen tjìrrh njieljie daltesinie:

1. Saemien toelhke stïeresne Healsole Finnmarhkesne biejjege.
2. Faalenasse abpe dygnem sieltene.
3. Saemien toelhkestimmie sjehtesjidh goh akte maaksoedïenesje laantesne, aaj årjelsaemien jìh julevesaemien gïelesne. Voestegh eadtjohke vaeptine ts. 07-22, jìh dan mænngan gohtjedimmievaepie.
4. Dïenesje abpe dygnem abpe laantesne, gaajhkine golme saemien gïeline.

Råajvarimmie 43

Vaaksjome

Tjåadtjoehtæjja: Healsole- jìh hoksedepartemeente

Healsole- jìh hoksedepartemeente sæjhta Staaten healsolevaaksjoeminie ektine, vuarjasjidh guktie vaaksjome saemiej reaktam gorrede healsoleviekem åadtjodh, jìh guktie reaktam daerpies healsoleveahkan illesåvva. Departemeente lea gïökte dâeriesmoeretjoelmh bæjjese vaalteme: Vaaksjome dïenesjefaalenassine demente almetjidie, jìh vaaksjome bådjtjagïetedimmine dejtie bårasåbpoe almetjidie. Vaaksjome sæjhta akte bielie årrodh dehtie vijriesåbpoe barkoste voeresepaahkeste. Aamhtese lea Saemiedigkine digkiedamme.

Staaten healsolevaaksjome aktine bìhkedæjjine barkeminie, maam fylhkenålmah edtjeh nuhtjedh gosse vaaksjomem tjìrrehte. Edtja maehtedh dam nuhtjedh dovne aalkoehealsoleedïenesjasse jìh sjìerehealsoleedïenesjasse. Bìhkedæjja sæjhta gaervies årrodh giesien 2013 àvtelen.

Råajvarimmie 44

Seammavyörtogs dïenesjhe julev- jìh årjelsaemien dajvine

Tjåadtjoehtæjja: Healsole- jìh hoksedepartemeente

Healsole- jìh hoksedepartemeente sæjhta Saemiedigkine ektine lihkebe salkehtidh guktie seammavyörtogsvoete healsoleedïenesjine mahta gorresovvedh julevsaemien jìh årjelsaemien dajvine. Aamhtese lea Saemiedigkine digkiedamme. Departemeente jìh Saemiedigkie sjìhtieh aamhtesinie vijriesåbpoe barkedh.

Råajvarimmie 45

Jiehtegegïetegærja maam edtja healsole- jìh hoksedïenesjine nåhtadidh

Tjåadtjoehtæjja: Healsole- jìh hoksedepartemeente/-Healsoleedirektovraate

Prosjektevierhtiej gaavhtan Saemiedigkeste, dle akte jiehtegegïetegærja dorjesovveme maam skïemtjegåetesne Porsangerisnie nuhtjie. Gïetegærjan aajkoe lea viehkine årrodh gosse sujhtijh jìh saemien skïemtjijh/skïemtjiji lihke fuelhkie institusjovnine jìh tjìeltehealsodïenesjine edtjeh sinsitnine soptsestidh. Gïetegærja nedtesne gååvnese daesnie, helsedir.no.

Orre l hkoe g eteg rjeste lea trygkesovveme. Jeatjah tjielth lea  ssjaldahkem kopijeradamme, jih seammaplieres g eteg rjam dorjeme, g.j. julevsamien g elesne.

R ajvarimmie 46

Bievnesh saemieng elesne NAVsne

Tj adtjoeht jja: Barkoe- jih tryjjesdepartemeente

Barkoe- jih tryjjesdepartemeente bievnesh noerhtesaemien g elese jarkoste. Direktovraate aktem jijtse saemieng elen meny-mearhketjem tseegkeme nav.no'en  vtes jrosne. Dehtie saemien  ejvies jroste b ata gaajhkide saemieng elen bievnesidie.

Direktovraate beavna dah aalkeme bievneseplakatide orrestehtedh mah NAV-kontovrine  tnasuvvieh. Saemieng elen materijelle mij v aromem  tna saemien kultuvresne s jhta akte bielie sjidtedh daejstie orre plakaatijste.

NAV lea jijnjh tjaalegh, goerh j.v. noerhtesaemien g elese jarkoestamme.

NAV aaj bihkedimmiedienesjem tseegkeme noerhtesaemien g elesne govlehtallijetellefovnesne.

R ajvarimmie 47

Utnijegoerehtimmiel

Tj adtjoeht jja: Barkoe- jih tryjjesdepartemeente

Gijren 2012 aktem utnijegoerehtimmiel saemien g elesne tjirrehti Finnmarkkesne. Goerehtimmiel lij akte bielie dehtie voenges utnijegoerehtimmeste maam gaajhkine NAV-kontovrine fylhkesne tjirrehti.

Goerehtimmiel, maam Barkoe- jih tryjjesdepartemeente lij dorjeme, aktem saemien bieliem utni. Utnijh birresovvin sijjen mieligujmie b etedh s emies jiehtegidie, mah lin dan saemieng elen faalenassen bijre barkoe- jih tryjjesreeremisnie. Dah gyhtjelassh gihtjesovvin dejnie tjieiltine mah Leah saemien reeremedajvesne. 26 prosenteh dejstie 315 vaestied jijiste

jeehtin dah sijhtiel saemien nuhtjedh gosse barkoe-jih tryjjesreereminie soptsestiel. 34 prosenteh jeehtin dah maehtiel saemiestidh jih vaestiedassem saemieng elesne  adtjodh gosse NAVse ringkieh. 55 prosenteh jeehtin dah maehtiel aktine bihked jijine/aamhtese-g eted jijine n  htedidh, mij saemeste. 48 prosenteh jeehtin dah maehtiel saemiestidh jih vaestiedassem saemieng elesne  adtjodh gosse d astoevasse b etiel NAV-kontovresne.

R ajvarimmie 48

D arjoe bijbelejarkoest emman

Tj adtjoeht jja: Orrestehteme-, reereme- jih g erhkoedepartemeente/-Det norske bibelselskap

Det norske bibelselskap lea d arjoem guhkiem  adtjeme juktie bijbelen tjaalegh jarkoestidh jih staeriedidh noerhte-,  arjel jih julevsamien g elese. Barkoe lea  ajvahkommes orre jarkoestimmie Dehtie b eries testameenteste noerhtesaemieng elese. Prosjekte dorjes vva laavenjostosne Bijbelesieltigujmie S evmesne jih Sveerjesne. Ulmie lea dah jarkoestimmie edtjeh laanteraasti rastah  tnasovvedh. Lissine akte unnebe  arjelsaemien jarkoestimmieprosjekte j hta vaeljehke bijbeletjaalegigujmie. Jaepien 2012 raejeste Departemeente lea d arjoreeremem G erhkoeraaran sertiestamme.

R ajvarimmie 49

Voejhkelimmie saemien   lmeinie  arjelsaemien g eledajvesne (2009-2012)

Tj adtjoeht jja: Orrestehteme-, reereme- jih g erhkoedepartemeente /Nidarosen bispedajve

D hte voejhkelimmie saemien   lmeinie  arjelsaemien g eledajvesne ulmine  tna  arjelsaemien g erhkoiejiedem evtiedidh, jih  arjelsaemien g elem g erhkosne jealajidh.   lmeie 322 lihtsegh utni jaepien 2011 minngiegietjesne. Nidarosen bispedajveraerie Saemien   lmeigeraerine ektine voejhkelimmiel vuarjasjin gijren 2012. Vuarjasjimmesne lea raeriestamme   rnegem ihkuve darjodh. Voejhkelimmie lea annjebodts guhkiedamme tsiengelen 1.b. 2014 raajan.

Råajvarimmie 50 **Jarkoestimmie/sjiehtedimmie tjaale- gijstie gyrhkesjæmman**

Tjåadtjoehtæjja: Orresteheme-, reereme- jïh gærhkoedepartemeente

Dihte barkoe saemien jarkoestimmiejgumie jïh sjiehtedimmie tjaalegijstie gyrhkesjæmman, lea Gærhkoeraaran/Saemien gærhkoeraaran bïjesovveme. Noerhtesaemien liturgijegærja bæjhkohtamme sjïdti suehpeden 2011. Liturgijh julevsamien giëlesne nedtesne gååvnesieh. Voejhkelimmieliturgijh åarjelsaemien giëlesne gååvnesieh (åejviemeassoeliturgije, kristeme, pruvreme jïh juvleme). Ulmie lea dejtie jååhkesjidh 2014, jïh dejtie olkese vedtedh 2014/2015. Liturgijebarkoem liturgijide sjiehtede mah leah nænnoestamme gyrhkesjimiereformesne Nöörjen gærhkosne.

Saalmh noerhte-, åarjel- jïh julevsamien giëlesne sjïhtieh akte bielie årrodh aktede orre, nöörjen saalmegærjeste Nöörjen gærhkose, gosse dihte olkese båata.

Råajvarimmie 51 **Skaehtieetaate – vijriedamme faalenasse saemiengïelesne**

Tjåadtjoehtæjja: Skaehtieetaate

Dah jeenjemes nåhtadamme goerh jïh blanketh leah noerhtesaemien giëlese jarkoestamme, jïh dah skaehthemaeksijh mah dej mietie gihtjeh, dejtie åadtjoeh. Goerh jïh biëvnesh saemiengïelesne aaj skaehtieetaaten nedtesæjrojne gååvnesieh. Ruffien 2010 aktem orre ohtsemevuekiem sjiehtesji skaehtieetaaten nedtesæjrojne, guktie aelhkebe sjædta saemiengïelen tjaatsegh gaavnedh. Skaehtieetaate sæjhta jærhkedh goerh jïh biëvnesh saemiengïelesne sjiehteladtedh, jïh dejtie etaaten nedtesæjrose biëjedh. Jaepien 2010 etaate eelki varjasjidh mejtie vielie dehtie sisvegistie nedtesæjrojne, edtja jieniebinie gieline årrodh. Daan sjiekenisnie sæjhta varjasjidh mejtie edtja vielie saemiengïelese jarkoestidh.

Skaehthemaeksijh maehthie saemien veeljedh gosse Skaehthieëvnesinie soptsestieh, jïh dellie

åadtjoeh aktine saemiengïelen aamhtesegiete-dæjjine soptsestidh.

Etaate lea vuekie tseegkeme juktie tjaatsegh saemiengïelese jarkoestidh jïh dejtie orresteh- tedh. Dovne goerh mah daamtaj åtnasuvvieh (vuesiehtimmien gaavhtan nommeveeljeme, juhteme, skaehthiekårhte), jïh goerh mejtie aervede lea sjyöhtehke dejtie saemien årroejidie (vuesiehtimmien gaavhtan goerh mah leah ektiedamme aalkoejiliemidie, båatsose jv.) leah jarkoestamme. Orrestahta goeride fierhten jaepien.

Ij gåaredh goerh saemiengïelesne elektrovneleslaakan seedtedh. Dihte dan åvteste dihte däärjoe noerhtesaemien tjaelemevæhtide Oppgaveregisterisnie fååtese. Dah mah selvangivelsen dåastoeh paehpierisnie saemiengïelesne, sjïhtieh aaj tjaatsegh dåastodh PDF-formaatesne saemiengïelesne Altinn'sne. Gukkiebasse akte ulmie sjiehteladtedh guktie mahta selvangivelse aaj elektrovneleslaakan deelledh saemiengïelesne.

Råajvarimmie 52 **Dåarrehtimmie saemiengïelen faangke- gætiebarkijjstie**

Tjåadtjoehtæjja: Justijse- jïh riejriesvoetedepartemeente

Vadsøn faangkegætie aktem barkijem åtna mij saemeste. Dihte barkije aktem desentraliseradamme saemien giëlekuvsjem (tjaelemegïele) aalkeme Tromsøn Universiteetesne. Tromsøn faangkegætie göökte barkijh åtna mah saemiestieh.

Gosse studenth bæjjese veelti Kriminaalehoksen ööhpehtimmiejarnge tjakhten 2012, dellie lij 19 ohtsijh mah saemiestin. Vijhte dejstie byjrehtæmman bööresovvin, jïh golme bæjjese vaaltasovvin aspiraantine.

Råajvarimmie 53 **Kriminaalehoksen jarnge mij mahtoem åtna saemien gielen jïh kultuvren bijre**

Tjåadtjoehtæjja: Justijse- jïh riejriesvoetedepartemeente

Goh akte bielie dehtie vijriesåbpoe barkoste dej rääjvarimmiejgujmie mah leah vuesiehtamme St.bievn. nr 37 (2007-2008) *Straff som virker – mindre kriminalitet- tryggere samfunn*, Justijse- jñh riejriesvoetedepartemeente aktem barkoe- dâehkiem tseegki mij edtji vierhtiedaerpiesvoe- tem jñh sjïere rääjvarimmieh goerehtalledh, lissine sjïehteladtedh saemien gïelem nuhtjedh. Barkoedâehkie edtji aaj vuarjasjidh mejtie akte jñjtse maahtoearnge lij byöreme tseegkesov- vedh, mij sjïere maahtoem saemien gïelen jñh kultuvren bijre âtna, kriminaalehoksen åårgani- sasjovnestruktuvren sisnjelen. Barkoedâehkie sov reektehtsem deelli goeven 31.b. 2011, jñh akte govlehtimmie- jñh laavenjostoe konferanse öörnesovvi suehpeden 2012.

Kriminaalehokse, goh jeatjah staaten åejvie- ladtjh, konsultasjovnediedtem Saemiedigkine âtna dejnie aamhtesinie mah sjñhtieh maehthedh saemien iedtjide ryöktesth tsevtsehdh. Sæjhta konsultasjovnediedtem aktene mierielatjkosne buerkiestidh departemeenten jñh Saemiedigkien gaskem. Daelie barkeminie aktine daagkarinie mierielatjkohne, maam edtja departemeentesne dibrehtidh. Akte raeriestimmie aaj gäävnese akten dahkoesoejkesjasse soninge-tsiehkiej bijre saemien faangkide, gusnie jñjnjh rääjvarimmieh suerkesne buerkiestamme. Daelie soejkesjen rääjvarimmiejgujmie virjiesåbpoe barkeminie.

Rääjvarimmie 54

Saemien gïele ovvaantoeraerine

Tjåadtjoehtæjja: Ovvaantoeraeriej tjaelemesij- jie

Dihthe barkoe juktie rääjvarimmiejgujmie vijriesåbpoe barkedh lea joekehts fääntoej gaavhtan ij annjebodts illeme. Ovvaantoeraeriej tjaelemesijjie sæjhta varke daejnie barkohne vihth nïerhkedh.

Rääjvarimmie 55

Vielie saemien gïele jñh kultuvregoerkese pollisesne

Tjåadtjoehtæjja: Justijse- jñh riejriesvoetedepar- temeente

Aadtjen orre bihkedassh nænnoestamme pollisesiehtemidie saemien dajvine. Dah

vihkielommes tjierestimmieh dejnie orre bihkedassine leah; edtja aktem vuarjasjimmiem daerpiesvoeteste darjodh åvtelen barkoeh olkese bieljelamme sjñdtieh, jñh maahta saemien gïelemaahtose leavloem biejedh bieljelimmie- teekstesne, gosse barkoen gaavhtan lea daerpies. Dastegh bieljelimmieteekstesne tjåådtje daajroe saemien gïelen jñh kultuvren bijre lea daerpies, edtja disse leavloem biejedh seehteminie, mij sæjhta jiehtedh ohtsijh mah eah dam maahtoem utnieh, eah leah sjyöhtehke kandidaath barkose.

Jaepien 2011 Pollisedirektovraate aktem referansedâehkiem barkijidie pollisesne tseegki mah saemien gïele- jñh kultuvremaadtoem utnieh. Dâehkie jaabnan tjåanghkoeh âtna, juktie haestemh digkiedidh mah leah ektiedam- me saemien gïelese pollisesne, jñh raerieh buektedh Pollisedirektovraaten virjiesåbpoe barkose, gaskem jeatjah reereneassen dahkoe- soejkesjistie saemien gïelide. Referansedâehkie aaj aamhtesh gïetede gusnie daerpies orre rääjvarimmieh evtiedidh, goh kuvsjh die- nesjealmetjidie operasjovnejarngine, gïelelïereh- timmie, meatan årrodh gaskenasjovnaale tjåanghkojne jñh plearoe.

Rääjvarimmie 56

Nænnoesteheme saemien gïeleste pollisesne

Tjåadtjoehtæjja: Justijse- jñh riejriesvoetedepar- temeenteste

Vuartesjeh 55. rääjvarimmiem bijjielisnie.

Rääjvarimmie 57

Saemien gïelh sjïehtesjidh elektroveneles programmvaarosne

Tjåadtjoehtæjja: Justijse- jñh riejriesvoetedepar- temeente

Pollisedirektovraate lea aalkeme saemien gïelem sjïehtesjidh pollisen elektroveneles aamhtesegïetedimmiedirreginie. Aalkovisnie stuvremeteekste saemien gïelesne pollisen sïejhme goerine dorjesåvva, mearan guhkiebas- se ussjede saemien gïelem sjïehtesjidh goh ”veeljeme gïele” dejnie orre IKT-systeminie mejtie evtedeminie pollisesne daelie.

Råajvarimmie 58 **Dårrehtimmie almetjijstie saemien** **maadtojne Pollisejolleskuvlese**

Tjåadtjoehtæjja: Justijse- jïh riejrivesvoetedepartemeente

Pollisejolleskuvle, sov govlesadteme- jïh dåarrehtimmiestrategijen tjïrrh, eajhnadávva almetjïh unnebelåhkoemaadtojne dåarrehtidh, daan nuelesne almetjïh saemien maadtoste.

Råajvarimmie 59 **Jienebh reerenassen tjaatsegijstie saemiengïelesne bæjhkoehtidh**

Tjåadtjoehtæjja: Orrestehteme-, reereme- jïh gærhkoedepartemeente

Goh akte bielie reerenassen ulmeste mij lij veahkam saernijste lissiehtidh saemien gïeline nedtesæjrosne regjeringen.no, dle akte dienesje tseegkesovvi jarkoestimmide saemiengïelesne Departementenes servicesenterisnie jaepien 2010. Dan gaavhtan dle saemiengïelen saernieaamhtesh vielie goh guektiengïerth sjïdteme, 2011 raejeste 2012 raajan. Jaepien 2012 lij ållesth 399 jarkoestimmieh dejtie saemien gïelide, dejtie 290 noerhtesaemien jïh doh jeatjah jiebnelaakan joekedamme åarjel- jïh julevsaemien gaskem.

Råajvarimmie 60 **Reeremeteermh**

Tjåadtjoehtæjja: Orrestehteme-, reereme- jïh gærhkoedepartemeente

Giellatekno Tromsø Universiteetesne lea dåarjoem åadtjeme Orrestehteme-, reereme- jïh gærhkoedepartemeenteste juktie baakoelæstoeh reeremeteermigujmie evtiedidh noerhtesaemien, julevsaemien jïh åarjelsaemien gïelesne. Julevsaemien jïh åarjelsaemien gïelesne vaenebh teermh jïh teeksth gååvnesieh goh noerhtesaemien gïelesne. Daah baakoegærjah dan åvteste unnebe sjïdtieh. Dihte barkoe baakoelæstoegujmie tjuerieh guhkiem ryøhkedh mearan jarkoestimmie tjaalegijstie dejnie saemien gïeline læsseneminie.

Råajvarimmie 61 **Prosjekte saemien laaketeermh**

Tjåadtjoehtæjja: Deatnun tjïelte

Deatnun tjïelte lea tjåadtjoehtæjja prosjekten åvteste ”Samisk lovspråk”. Aajkoe lea juridihkeles terminologijem evtiedidh noerhtesaemien gïelesne. Prosjekte teermh prijoriterede mejtie Sisnjelds Finnmarhken digkiereakta sov biejjieladtje barkosne daarpesje. Prosjekte aktem jïjtse læstoem dorjeme juridihkeles jiehtegigujmie, jïh øørnegen mietie bysvehtsprosesselaakine barka. Vielie goh 700 teermh leah jååhkesjamme Saemiedigkien gïeleståvroste. Orrestehteme -, reereme- jïh gærhkoedepartemeente, Saemiedigkie jïh Deatnun tjïelte leah prosjektese beetnehdåarjoem dåarjeme. Prosjekte aktine seminaarine orriji 2013.

Råajvarimmie 62 **Jååhkesjimmieøørnege saemien laakejarkoestimmide**

Tjåadtjoehtæjja: Orrestehteme-, reereme- jïh gærhkoedepartemeente

Fiereguhte departemeente diëdtem åtna sjyøhtehe laakh jïh mieriedimmieh saemien gïelide jarkoestidh jïjtsinie diëdtesuerkine. Saemielaaken § 3-2 aaj njoelkedassh åtna gåæssie bæjhkoehtimmieh jïh goerh edtjieh dovne saemien jïh nøørjen gïelesne årrodh. Dihte diëdte, juktie jarkoestimmieh orrestidh orre jarkelimmine, fiereguhte åårgane åtna.

Orrestehteme-, reereme- jïh gærhkoedepartemeente lea varjasjamme mejtie byøroe aktem jååhkesjimmieøørnegem sjïehtesjidh saemien laakejarkoestimmide. Men dellie daerpies jååhkesjamme laaketeermigujmie. Saemien Gïelegaaltije, aarebi Saemien gïelemoenhtse, diëdtem åtna terminologijem jååhkesjidh. Dastegh akte instanse edtja laavenjassine åadtjodh laakejarkoestimmieh jååhkesjidh, instanse aaj tjuaara maahtoem utnedh saemien laakegïelen bijre, jïh juridihkeles maahtoem utnedh.

Orrestehteme-, reereme- jñh gærhkoedeparte-meente lea govlesadtme Dáapmestovlereere-minie, Sisnjelds Finnmarhken digkieraktine jñh Juridisk fakulteetine Tromsøn Universiteetine akten eventuelle jááhkesjimmieöörnegn bijre. Departemeente ij leah lyhkesamme naakenem gaavnedh mij maahta daam barkoem vaeltedh. Orrestehteme-, reereme- jñh gærhkoedeparte-meente jñh Saemiedigkie sijhtieh jeatjah vuekieh varjasjidh, juktie kvaliteetem tjírkedh jar-koestimmide byögkeles tjaatsegijstie, laakijste jñh njoelkedassijste.

Råajvarimmie 63 **Krievenasse tjængkies væhtaåtnoen** **bijre byögkeles darjoemidie**

Tjåadtjoehtæjja: Orrestehteme-, reereme- jñh gærhkoedepartemeente

Orrestehteme-, reereme- jñh gærhkoedeparte-meente lea snjaltjen 1.b 2011 ræjeste, mierie-dimmien tjírreh obligatovreles IT-standardi bijre byögkeles reeremisnie, krievenassh bëjeme gaajhkide byögkeles darjoemidie ellies däärjoen bijre væhtavuekiestandardese UTF-8 dejnie sisnjelds systeminie stuerebe jarkelimmine jallh orretseegkeminie. Væhtavuekiestandardese UTF-8 daerpiesvoetide feerhmie saemien tjælemevæhtide. IT-systemh målsodh finkese. Dan åvteste aaj krieveme byögkeles darjomh, gosse bëvnesh låtnoeh, edtjieh gaertjiedamme däärjoem sjehtesjidh dan standardese ISO 8859-1, lissiehtamme 6 noerhtesaemien væhtajgumie, stoerre jñh smaave låhkoejgumie. Staatese daate akte krievenasse orreme tsiengelen 1.b. 2012 ræjeste, mearan tjæltesuarkan akte krievenasse orreme tsiengelen 1.b. 2013 ræjeste.

Juktie viehkiehtidh sjehtesjimmie destie UTF-8 verkebe jñh vielie iktedamme sjædta, dle Difi aktem prosjektem tseegkeme juktie byögkeles darjomh viehkiehtidh. Jaepien 2012 aktem åvtteprosjektem tjírrehti juktie goerehtalledh, potensijelle råajvarimmieh damtjidh jñh ovnessie prosjektegeatskanimmieh evaluera-didh.

Ovmessie piloteprojekth tjírrehtamme, jñh pilotebarkoen sjeikenisnie akte voestes ræriestimmie dorjesovveme akten bihkedæjjese. Åejvieprosjekte eelki jaepien 2012 minnigie-mossesne, jñh edtja orrijidh daan jaepien.

Råajvarimmie 64 **Saemien staeriedimmiedirregh – ihkuve** **giehtelimmie- jñh evtiedimmiesiebrie** **Divvunese**

Tjåadtjoehtæjja: Orrestehteme-, reereme- jñh gærhkoedepartemeente

Maahtoedepartemeente, Orrestehteme-, reereme- jñh gærhkoedepartemeente jñh Saemie-digkie leah 2004 ræjeste Divvun-prosjektem finansieradamme. Divvun lea gieledirregh evtiedamme goh elektrovneles staavadimmie-viehkies, staeriedimmieprogramme jñh pedagoges-programmevaaroo. 2011 ræjeste Divvun lea Giellateknose ektiedamme, Saemien gieleteknologijen jarnge –Tromsøn Universiteetesne. Giehtelimmie jñh evtiedimmiesiebrie Divvun lea 2011 ræjeste bëjesovveme goh akte jijtse påaste staatebudsjedtese Orrestehteme-, reereme- jñh gærhkoedepartemeenten budsjedtesne.

Råajvarimmie 65 **Goerehtalleme jñh evtiedimmie saemien** **baakoegærjijste**

Tjåadtjoehtæjjah: Orrestehteme-, reereme- jñh gærhkoedepartemeente/Saemiedigkie

Saemien gielemoenehtse diedtem åtneme gielenormeradimmien åvtteste saemien gielen sisnjelen. Normeradimmieh siejhmemes dorjesuvvieh gosse orre baakoeh gielese bætieh, jñh sjæjsjalieh guktie edtja baakoem tjæledh jñh sojjehtidh. Daan biejjien normeradimmieh dorjesuvvieh dejnie ovnessie gieleseksjovnine, mah leah åarjel-, julev-, noerhte-, enare- jñh skoltesaemien seksjovnh. Tsiengelen 1.b. ræjeste prosjekte Saemien Gielegaaltije daam diedtem åådtjeme.

Giella.org lea baakoelæstoeh bæjhkohtamme noerhtesaemien, julevsamien jñh åarjelsaemien gielesne mah leah jááhkesjamme Saemien

gieleraereste, Saemiedigkien gieléstávroste jallh Saemien gielemoenehtsistie.

Giellatekno.uit.no termelæstoeh bæjhkohte noerhtesaemien, julevsaemien jñh årjelsaemien

gielene. Giellatekno aaj web-baakoegærjah åtna daejnie gieline, lissine jeatjah saemien gielh jñh kveenen gieler.

Vuejnedh – saemien gieler váajnoes darjodh dennie byögkeles tjehtjielisnie

Råajvarimmie 66

Goerehtalleme geajnoesjiltadimmeste saemien gielerne

Tjåadtjoehtæjja: Fealadimmiedepartemeente

Jaepien 2011 Regijovne noerhte aktem jijtse registerem orre trafihkesjiltide tseegki saemien jñh kveenen gielerne. Registerisne edtja gaajhkh orre sjilth sñjse tjaeledh nænnoestimmiegumie jñh referansine Staaten geajnoesuerkien /Statens vegvesen váarhkoesystemese Sveis. Uvtemes sjilth bæjjese biejesuvvieh gosse akte tjietle dam maadteme. Naemhtie aamhtesh voestegh aktem vuarjasjimmiem jñh gietedimmiem tjietline åadtjoeh, åvtelen Staaten geajnoesuarkan bætieh. Daelie sjilth iktemearan bæjjese biejesuvvieh budsjetvierhtie j mietie.

Geajnoedirektovraate lea Regijovnine noerhte govlesadteme staatusen bijre jaapan 2012. Dæjman aaj naa jñjnñh sjilth bæjjese biejesovvin dovne saemien jñh kveenen gielerne, jñh jienebh aamhtesh leah govlehtimmesne daelie.

Råajvarimmie 67

Saemiegieren gaavnedimmieesijjeh maanide jñh noeride

Tjåadtjoehtæjja: Maana-, mñrrestalleme- jñh ektiedimmiedepartemeente laavenjostosne sñjöhthekke departemeentigumie

Noerh! akte krirriepolitihkeles jñjtjeraarehke siebrie saemien noeride. Saemiedigkie vuelke-medåarjoem Noerh'se vedti guktie dah meehtin noerh abpe Nöörjeste tjöngkedh sov laantetjåanghose Snåasesne 2012. Laantetjåanghokoe saemien gieler teemine utni, gusnie

eadtjohke gielerhaarjanimmie gieltelin. Saemiedigkie lea dårjoem vadteme Noerh'se juktie prosjektem Soptsesteh - Snakk tjirrehtidh. Prosjekten aajkoe lij noeride skreejredh jñh madtjeldehtedh saemiestidh. Prosjektem tjirrehti 2011-2012.

Saemiedigkie aktem noerekonferanssem öörnedi suehpeden 2013 gusnie teema lij «aarkebiejjien raasisme». Daesnie noerh åadtjoejin lieredh konskvensi bijre aarkebiejjien raasismeste, jñh guktie edtja dehtie gietedidh. Medtie 50 saemien noerh Nöörjeste, Sveerjeste jñh Sævmeste lin meatan konferansesne.

Råajvarimmie 68

Nænnoestehteme saemien gielerne sosijaale meediji tjirrh

Tjåadtjoehtæjja: Nordlaanten fylhkenålma

Nuoraj-TV akte gaskeviermie TV maam julevsaemien noerh juhtieh julevsaemien noeride julevesaemien gielerne.

Nuoraj-TV'en aajkoe lea aktem sijjiem sjugnie-didh gusnie julevsaemien gieler ovbyjjeslaakan jñh jeatjahlaakan govlelge noeri gaskem. Redaksjovne sñjöhthekke videoh dorje julevsae-mien noeride, jñh noeride faalehte dalhketjñh löönedh mah sñjhtieh jñjtsh filmh darjodh, jñh mah bæjhkohtamme sjñdtieh NuorajTVn gætiesæjrosne (www.nuorajtv.no) viehkine redaksjovneste. Faalenasse sñjöhthekke aamhtesh magasijnine buakta. Ulmie lea julevsaemien noerh edtjeh soptsesh sinsætñan darjodh, jñh skraejriem åadtjodh sijjen gieler eadtjohkelaa-kan nuhtjedh.

Nuoraj-TV beetnehdäärjoem áádtje Saemiedigkeste jìh Nordlaanten Fylhkenálmeste.

Ráajvarimmie 69

Bievnesh saemiengielesne noeride

Tjáadtjoehtæjja: Orresteheme-, reereme- jìh gærhkoedepartemeente govlesadtemisnie Saemiedigkine jìh Maana-, mïrrestalleme- jìh ektiedimmiedepartemeentine

Orresteheme-, reereme- jìh gærhkoedepartemeente, Maana-, mïrrestalleme jìh ektiedimmiedepartemeente jìh Saemiedigkie aktem ohtjeseminaarem öörnedin goeven 2010, gusnie vuekieh digkiedin juktie aktem tjáanghkies saemien nedtesijjiem tseegkedh saemien noeride. Dah saemien noeresiebrieh lin bööresovveme ohtjeseminaarese. Seminaaren ávtelen dah saemien noeresiebrieh bïrresovvin aktem háalemem soejkesjidh gusnie sijjen vaajtlassi jìh daerpiesvoeti soptsestin akten dagkeres nedtesæjjan. Díhte vijriesábpoe barkoe ohtjeseminaaren mænngan lea suajmanamme. Vuartesjh aaj reektemem ráajvarimmesne 67.

Ráajvarimmie 70

Saemien plaerieh – lissiehtamme átnoe julevsaemien jìh áarjelsaemien gieleste

Tjáadtjoehtæjja: Kultuvredpartemeente

Meedijevaaksjome salkehti mejtie gáarede aktem stuerebe gielejoekehtassem utnedh däärjoeöörnegisnie saemien plaeride, jìh akte reektehtse govlehtæmman seedtesovvi mietsken 25.b. 2009. Reektehtsisnie vaaksjome aktem gielejoekehtamme aerviedimmiem däärjoste vuastalesti, jallh jeatjah gielekrievenassh. Vaaksjome jeatjah gaavhtan raeriesti dah gielepolitihkeles buerkiestamme biehkies däärjoeöörnegisnie (riektesisnie däärjoe juktie plaeriesæjroeh darjodh julev- jìh áarjelsaemien gielesne nöörjen voenges plaerine) edtjin preessedäärjoste vaaltasovvedh, jìh dejtie Saemiedægkan sertiestedh. Raeriestimmie gamte däärjoem govlehtimmesne áadtjoeji. Prievesne departemeentese rihkeden 27.b. 2010 Saemiedigkie bieljeli, gaskem jeatjah digkiedimmiej mænngan saemien plaeriejgumie, díhte idtji læjhkan jarkelimmieh

njoelkedassine sïjth, v. aaj Saemiedigkien jaepiebïevnesinie jaapan 2010 kap, 4.15 Meedijefaalenasse/Medietilbud. Departemeente lea dan ávteste sjæjsjalamme ij leah naan aajkoe daejnie ráajvarimmie vielie barkedh.

Kultuvredpartemeente læjhkan vuesehte däärjoeöörnegen sisnjelen saemien plaeride, akte sjiere däärjoe lea sjiehtesjamme juktie plaeriesæjroeh julev- jìh áarjelsaemien gielesne darjodh. Öörnege raaktan dan ávteste akte vaajtlassi meedijefaalenassem nænnoestehtedh daejnie gieline. Jaepien 2011 Lokalavisa NordSalten (julevsaemien) 546 000 krávnah, jìh Snásningen (áarjelsaemien) 374 400 krávnah däärjojne áadtjoejin daan öörnegen mietie.

Ráajvarimmie 71

Áarjelsaemien meedijejarnge

Tjáadtjoehtæjja: Saemiedigkie

Aktem goerehtallemem tjïrrehti 2010, dejnie aajkojne aktem strategijem evtiedidh juktie áarjelsaemien meedijefaalenassem tseegkedh. Goerehtallemen mænngan barkoe tjöodtjestamme, men sæjhta vihth aelkedh daejnie barkedh 2013.

Ráajvarimmie 72

Áestemeöörnege saemien lidteratuvrese

Tjáadtjoehtæjja: Saemiedigkie

Saemiedigkie lea saemien tjiehpiedæjlatjkosne jaapan 2013 (akte latjkoe Saemiedigkien jìh Saemien tjiehpiedæjjaraerien gaskem) 300 000 kr lyjkeme áestemeöörnegasse saemien tjiehpieslidteratuvrese, saemien musihkese jìh joejkese. Seamma jïjnjh beetnegh aaj lyjkeme 2011 jìh 2012, guktie tjáanghkan 900 000 krávnah átna ássjelasse. Öörnege lea suajmanamme, men daelie áestemeöörnege jáhta, jìh daelie gærjah veeljeme jìh aktem bijjieguvviem deallahtimmeste dorjeme. Voestes deallahtimmie áesteme musihkese jìh lidteratuvreste lea tjïrrehtamme ruffien 2013. Prosjekte jáarhka laavenjostosne Saemien tjiehpiedæjjaraerine jaepiej 2012 jìh 2013.

Råajvarimmie 73

Lidteratuvrestipende saemien noeride

Tjåadtjoehtæjja: Saemiedigkie

Saemiedigkie govlesadta Saemien tjiehpiedæjjaraerine /Saemien tjaelijesiebrine ektine juktie aktem lidteratuvrestipende-prosjektem saemien noeride tjirrehtidh. Ussjedamme prosjektem tjirrehtidh goh tjaelemekuvkse, gusnie dah mah meatan edtjeh aktem lierehtimmie- jñh skreerjemeprogrammem tjirrehtidh baalte dejnie dæjpeles tjaeliemine. Saemiedigkie ussjede prosjektem tjirrehtidh 2014.

Råajvarimmie 74

Evtiedimmie saemien dotkemistie jñh jollebe ööhpehtimmeste

Tjåadtjoehtæjja: Maahtoedepartemeente

Moenehtse saemien dotkemasse jñh jollebe ööhpehtæmman (Butenschøn-moenehtse) nammoehtamme sjidti Maahtoedepartemeenteste akteraeresne Saemiedigkine jaepien 2010. Moenehtse sov salkehtimmie deelli «Langs lange spor – om samisk forskning og høyere utdanning» maahtoeministerese ruffien 20.b. 2012.

Moenehtse lea seamadamme daej ulmiej bijre:

- Hoksedh saemien dotkeme jñh jollebe ööhpehtimmie goh akte jñjtjeraarehke darjome mij daarjoem sjugnede jñh daajroem buakta, dan hijven nuepieh åadtjoeh goh gåarede
- Dotkemem jñh jollebe ööhpehtimmie gorredidh jñh evtiedidh, joekoen dejnie suerkine mah leah joekoen vihkeles saemien siebriedahken evtiedimmie gaavhtan
- Aktem öörmedimmie saemien dotkemistie jñh jollebe ööhpehtimmeste digkiedidh dovne saemien siebriedahken sisnjelen, jñh dan jeatjah nasjovnaale jñh noerhtelaanti ööhpehtimmiesystemen vööste

Salkehtimmesne jñjnñh råajvarimmie mah åajvahkommes leah joekedamme daejnie dæhkine: Gielegorredimmie jñh jealajimmie

saemien gielesne, dotkemegiele, dotkeme, jollebe ööhpehtimmie jñh råållajoekedimmie, laavenjostoe jñh iktedimmie.

Salkehtimmie lea govlehtimmesne orreme, jñh daelie dejnie vijriesåbpoe barkojne aalkeme. Maahtoedepartemeente jñh Saemiedigkie leah aalkeme govlesadtedh salkehtimmie vijriesåbpoe barkoen bijre.

Råajvarimmie 75

Dotkememaahtoem bæjjese bigkedh åarjelsaemien jñh julevsamien gielesne

Tjåadtjoehtæjja: Orrestehteme-, reereme- jñh gærhkoedepartemeente

Jaepien 2009 Orrestehteme-, reereme- jñh gærhkoedepartemeente vierhtide lissiehti Dotkemeraerien programmese saemien dotkemasse II 1,179 mill.kråvnajgumie, mah lin sjierelaakan mïerhkesjamme dotkemebarkose julevsamien jñh åarjelsamien gïelide. Jaepien 2010 dah vierhtieh julevsamien jñh åarjelsamien gielese læssanin medtie 1,6 mill. kråvnide. Dah vierhtieh dotkemeraaran leah jaepiej mænngan guhkiedamme.

Råajvarimmie 76

Åtnoem goerehtalledh saemien gielesne

Tjåadtjoehtæjjah: Orrestehteme-, reereme- jñh gærhkoedepartemeente, Maahtoedepartemeente jñh Saemiedigkie

Nordlandsforskning aktem goerehtimmie åtnoen bijre dejstie saemien gïelijste – noerhtesaemien, julevsamien jñh åarjelsamien darjoeji gjiren 2012. Goerehtimmie ulmie lij maehtelesvoetide vuartaajidh saemien gielesne, gïeleåtnoem ovmesse sijjine jñh ovmesse almetjigumie. Goerehtimmie dorjesovveme naan almetjigumie mah leah saemielåhkose tjaaalovveme. Reektehtsem goerehtimmeste böökti ruffien 2012.

http://nordlandsforskning.no/files/Rapporter_2012/Rapport_07_12.pdf

Råajvarimmie 77 **Noerhtelaanti saemien faage- jñh vierhtiejarnge**

Tjåadtjoehtæjja: Saemiedigkie

Jaepien 2012 Saemien parlamentarihkeles raerien stávroe (SPR-S) nænnoesti aktem SáFá2-prosjektem aelkedh, juktie aktem Noerhtelaanti saemien faage- jñh vierhtiejarngem tseegkedh. SáFá2-prosjekte eelki tsïengelen 1.b. 2013. Jarngen nomme lea Saemien gïelegaaltije. Aalkovistie jarnge ij aktem fysiske sijjiem åadtjoeh, men barkijh åadtjoeh sijjen barkoem darjodh fiereguhten saemiedigkien reeremisnie. Tjælemesijjie Saemien gïelegaaltijesne reerembarkoeh jñh gïelefaageles barkijh åtna noerhtesaemien, enaresaemien, åarjelsaemien, julevsaaemien jñh luvliesaemien gïelide.

Saemien gïelegaaltijen åejviedïedtesuerkieh leah saemien gïelelaavenjostoe, gïelefaageles barkoeh jñh gïeledïenesjñh faalehtidh gïeleutnijidie Sáevmesne, Sveerjesne jñh Nöörjesne. Jarnge diedtem åtna saemiedigkine ektine, nænnoestehdedh jñh evtiedidh dam noerhtelaanti gïelelaavenjostoem, saemien nænnoestehdedh jñh evtiedidh viehkine fierhten gïeledåehkien daerpiesvoetem, haestemh jñh vierhtieh gorredidh, jñh gïelem vyörtegssåbpoe darjodh jñh gïelen bætije aekjiem gorredidh. Saemien gïelegaaltije edtja gyhtjelassh vaestiedidh gaajhkijste gïeledajvijste, jñh dejtie saemiedigkine jñh jeatjah gïeleinstitusjovnigujmie ektine iktedidh. Jarngen barkoeh leah gaskem jeatjah gïelegorredimmie, gïeleevtiedimmie, terminologijebarkoe, gïelenormaderadimmie, nommedienesje, sijjienommigujmie barkedh jñh saemien gïelefaageles aamhtesi bijre bïevnedh. Daate barkoe vihkeles ihke saemien gïele edtja ållesth åtnoegïeline sjïdtedh aarkebiejjien. Saemien gïelegaaltijen barkoeh jñh diedtesuerkieh leah dynamihkeles. Daate sæjhta jiehtedh gåarede jarngen barkoem evtiedidh jñh sjiehtedidh saemien gïelen gïelefaageles sijjien jñh daerpiesvoeten mietie fierhten aejkien.

Saemiedigkie Nöörjesne lea regijovnaale evtiedimmievierhtieh åådtjeme prosjektese

Tromsøn fylhkentjïelteste jñh Nordlaanten fylhkentjïelteste, lissine dan staateles Interregdåarjose. Saemiedigkie aaj vierhtieh lyjkeme jïjtse budsjedtesne prosjektese. Saemiedigkie Sáevmesne tseegkemeprojektem stuvrie saemien faage- jñh vierhtiejarnge. Prosjekteboelhken barkeminie ihkuve beetnehdåarjoem gorredidh, guktie jarnge maahta ihkuve öörneginie sjïdtedh. Prosjekte vaasa ruffien 2013 minngiegeatjan.

Råajvarimmie 78 **Konferanse saemien skuvledotkemen bijre**

Tjåadtjoehtæjja: Nordlaanten fylhkenålma

Saemiedigkie lea aarebi raeriestamme Maahtoedepartemeentese jñh Dotkemeraaran ihke daerpies vielie dotkeminie saemien maanagiertesne jñh skuvlesne, jñh daam daajroem byöroe vielie åehpies darjodh. Nordlaanten Universiteete aktem konferanssem teeman bijre öörnedi, gusnie vihkeles dotkijh suerkesne sijjen dotkemem åehpiedehtin. Konferansesne jïjnñh almtjh meatan.